

TILBAKEFØRING AV BARN TIL BIOLOGISKE FORELDRE ETTER OMSORGSOVERTAKELSE.

Kandidatnummer: 680
Leveringsfrist: 25.11.2008

Til sammen 17808 ord

20.11.2008

Innholdsfortegnelse

<u>1</u>	<u>INNLEDNING</u>	<u>4</u>
1.1	Tema for oppgaven	4
1.2	Rettskilder	6
1.3	Hvem loven gjelder for:	6
1.4	Internasjonal rett	7
1.4.1	Innledning	7
1.4.2	Menneskerettighetskonvensjonen	8
1.4.3	FNs barnekonvensjon	10
<u>2</u>	<u>HOVEDPRINSIPPENE I BARNEVERNRETT</u>	<u>12</u>
2.1	Innledning	12
2.1	Prinsippet om barnets beste	13
2.2	Det biologiske prinsipp	14
2.3	Det mildeste inngreps prinsipp.	16
2.4	Legalitetsprinsippet	17
<u>3</u>	<u>KORT OM OMSORGSOVERTAKELSE ETTER § 4-12.</u>	<u>17</u>
<u>4</u>	<u>SAK OM TILBAKEFØRING § 4-21</u>	<u>19</u>
4.1	Hvem kan reise sak om tilbakeføring?	19
4.2	Partene i saken	19

4.3 Når kan det reises sak om tilbakeføring?	20
<u>5. TILBAKEFØRING ETTER § 4-21</u>	<u>21</u>
5.1 Innledning	21
5.2 Hovedregel: forsvarlig omsorg	22
5.2.1 Foreldrenes omsorgsevne	23
5.2.2 Foreldrenes omsorgsevne med hjelpetiltak	26
5.2.3 Barn med særlige behov	29
5.3 Unntaket: Alvorlige problemer	30
5.3.1 Barnets tilknytning til mennesker og miljø	32
5.3.2 Foreldrenes evne til å takle problemene ved hjemflytting.	34
5.3.3 Om barnet er robust eller sårbart	34
5.3.4 Barnets kulturelle og religiøse bakgrunn	35
5.3.5 Fosterhjemsituasjonen	37
5.3.6 Samvær som moment i vurderingen	38
5.4 Barnets mening	40
5.5 Fosterforeldrenes uttalellesrett	44
<u>6. BRUKEN AV SAKKYNDIGE</u>	<u>45</u>
<u>7. DE LEGE FERENDA</u>	<u>52</u>
7.1 Innledning	52
7.2 Styrke barnevernet	53
7.3 Bruk av biologiske familie	54
7.5 Barnevernets plikt til å følge opp vedtak etter § 4-16	57
7.6 Samvær i forhold til tilbakeføring	58

7.7	Barnets mening i forhold til en tilbakeføring.	60
7.8	Bruken av sakkyndige med hensyn til tilbakeføring.	61
8.	AVSLUTNING.	63
9.	LITTERATURLISTE.	64

1 Innledning

1.1 Tema for oppgaven

I denne oppgaven skal jeg redegjøre for oppheving av vedtak om omsorgsovertakelse etter lov om barneverntjenester, heretter barnvernloven, av 17. juli 1992 Nr 100 § 4-21.

Barnevernet har som formål å hjelpe barn og familier gjennom ulike hjelpetiltak. Der det ikke er tilstrekkelig med hjelpetiltak, kan barnevernet foreslå at barnet skal plasseres i fosterhjem eller institusjon.

Omsorgsovertakelse er noe av det mest inngripende tiltak staten har for å hjelpe barn og ungdom, og det er således svært viktig at spesielt barnets rettigheter ivaretas. I de aller fleste omsorgsovertakelsene er tilbakeføring til de biologiske foreldrene en mulighet.

Det er nå sendt ut på høring¹, forslag om endringer i barnvernloven. Blant annet er det foreslått at kriteriene for tilbakeføring skal presiseres i lovteksten, og at bruken av adopsjon som barneverntiltak bør økes.²

I en hver sak med spørsmål om tilbakeføring, må det en konkret vurdering til for å avgjøre om omsorgen kan tilbakeføres til de biologiske foreldrene. Jeg vil i oppgaven, i tillegg til å gå inn på lovens ordlyd, se nærmere på de ulike momentene fylkesnemnda/retten vanligvis benytter for å avgjøre om vedtaket skal opprettholdes eller oppheves. Herunder vil jeg se nærmere på barnvernets oppfølgningsplikt i § 4-16 og samværet mellom foreldre og barn i § 4-19 med hensyn til tilbakeføring.

¹ Høringsnotat- ”Forslag om endringer i lov 17.juli 1992 nr 100 om barneverntjenester. (Barnevernloven.)

² Jeg vil kun se på dette meget kort i min avslutning i kap 8.

I alle sakene jeg har benyttet fra fylkesnemnda, lagmannsretten og Høyesterett er det oppnevnt sakkyndige.

Jeg vil i oppgaven min også se på de sakkyndiges rolle i fylkesnemnda/retten og i hvilken grad fylkesnemnda/retten legger vekt på de sakkyndige rapportene. Videre vil jeg komme inn på lovforslaget som ble lagt frem i juli 2008 om å opprette en Barnesakkyndig kommisjon.

Barnevernet i Norge har gradvis utviklet seg siden vergerådsloven fra 1896 ble vedtatt. I dag fungerer barnevernet både som hjelper og kontrollør. Barneverntjenesten kan med andre ord sies å ha en dobbeltrolle i samfunnet. I de lege ferenda vurderingen ser jeg på tiltak som kan iverksettes for at barnevernets rolle styrkes.

Barnevernet i Norge er til tider under sterk kritikk fra media, dette er problematisk da barnevernet ikke har anledning til å uttale seg i enkeltsaker. Et spørsmål en kan stille seg er om saken kunne ha stilt seg annerledes hvis forholdet mellom barnevernet og biologiske foreldre var bedre.

Barnevernloven § 4-21 må sees sammen med § 4-16 om barnevernets plikt til å følge opp vedtaket om omsorgsovertakelse. En lovendring i 2005 førte til at regelen ble endret slik at det nå ikke bare er en plikt for barnevernet å følge opp barnet, men også dets foreldre. Barnevernet har følgelig nå en plikt til å hjelpe foreldrene med veiledning og hvis ønskelig hjelpe dem med å komme i kontakt med andre etater.

1.2 Rettskilder

I oppgaven min vil jeg ta utgangspunkt i ordlyden i barnevernloven § 4-21 om tilbakeføring av barn etter omsorgsovertakelse, og lovens forarbeider. Jeg vil også se på etterarbeidene til barnevernloven. Videre vil jeg belyse tilbakeføringsspørsmålet blant annet med dommer av nyere dato, samt dommer fra før den nye barneloven trådte i kraft. Disse dommene er fremdeles relevante selv om de viser Høyesteretts tolkning av § 48 i den gamle barnevernsloven. Bakgrunnen for dette er at både rettspraksis og forarbeidene til den nye barnevernloven har lagt til grunn at rettstilstanden skal være den samme.

Lovendringen i tvistemålsloven som trådte i kraft 1.januar 2006 innebar en innskrenket ankeadgang. På bakgrunn av dette har jeg så langt det har vært mulig benyttet meg av Høyesteretts- og Lagmannsrettsavgjørelser, men det har naturlig nok vært få av nyere dato. Jeg har således sett på nyere avgjørelser fra Fylkesnemnda³ for å se på deres praksis. Noen av avgjørelsene jeg vil se på gjelder prøving av vedtak om omsorgsovertakelse etter § 4-12. Dette da det antas å kun være en ”glidende overgang” mellom § 4-12 og § 4-21⁴, momentene som tas med i vurdering er således langt på vei de samme.

1.3 Hvem loven gjelder for:

Barnevernloven gjelder alle barn som oppholder seg i riket, jfr. § 1-2; fra barnet er født til det fyller 18 år, jfr. § 1-3.

At loven kun gjelder for barn som oppholder seg i riket betyr at barn som blir tatt med ut av landet for en lengre periode ikke omfattes av loven.

³ I følge NOU 2005: 9 s 76 er det bare hvert femte vedtak fra fylkesnemnda som publiseres på Lovdata, følgelig gir de et noe ufullstendig bilde av dagens rettstilstand.

⁴ Hove, kommentarer til barnvernloven § 4-21 Note 186

Ser man på barn som ikke har norsk statsborgerskap, men som oppholder seg i riket må det faktiske opphold være det avgjørende ⁵.

Utgangspunktet er at loven gir hjemmel for tiltak ovenfor barn som er under 18 år, jfr.

§ 1-3. Når barnet fyller 18 år blir det myndig og blir dermed ansett som voksen, og det skal dermed ikke være behov for å være under barnevernets tiltak.

I henhold til § 1-3, annet ledd kan barn som har tiltak iverksatt før fylt 18, få opprettholdt disse tiltakene eller få andre tiltak for å hjelpe dem på veien til å bli selvhjulpne, frem til barnet har fylt 23 år. Med tiltak menes her både hjelpetiltak og plassering i institusjon eller fosterhjem. Bakgrunnen for at tiltakene ikke automatisk faller bort når man fyller 18 år er at man i den alderen fremdeles er sårbar, og tiltakene kan bli ansett som nødvendige å opprettholde. Kravet i § 1-3 er imidlertid at barnet må samtykke til det videre tiltak. Samtykket kan gis før barnet er 18 år, men kan trekkes tilbake på hvilket som helst tidspunkt etter at barnet har fylt 18 år.

1.4 Internasjonal rett

1.4.1 Innledning

Gjennom menneskerettsloven av 21. mai 1999 nr 30 § 2⁶, har menneskerettighetskonvensjonen, konvensjonen om barns rettigheter/FNs barnekonvensjon (BK), konvensjonen om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter (ØSK) og konvensjon om sosiale og politiske rettigheter (SP) blitt gjort til gjeldende norsk rett.

I henhold til § 3 skal konvensjonene ved motstrid i forhold til nasjonal rett, ha forrang.

⁵ Jeg vil ikke gå nærmere inn på denne problemstillingen da det ligger utenfor min oppgave.

⁶ Barnekonvensjonen ble inkorporert ved endringslov 1. august 2003 nr 86

I det følgende skal jeg se på hvordan internasjonal rett, herunder EMK og barnekonvensjonen, stiller seg til hovedprinsippene i barnevernretten.

I internasjonal rett er utgangspunktet at barn primært skal få vokse opp hos sine foreldre. Dette har også støtte i EMK art 8 og i art 10 i FN-konvensjonen om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter.

I FN- konvensjonen om barns rettigheter åpnes det allikevel for at barn skal kunne bli flyttet fra sine foreldre hvis forholdene i hjemmet er av en slik karakter at det ikke anses for å være tilfredsstillende.

1.4.2 Menneskerettighetskonvensjonen

Formålsparagrafen i menneskerettsloven er å styrke menneskerettighetenes stilling i norsk rett.

I henhold til EMD anses omsorgsovertakelse kun som et midlertidig tiltak, Barnevernssaker blir først og fremst prøvd i forhold til art 8; ”retten til respekt for familielivet”. Bakgrunnen for det er at barnvernets tiltak er en inngripen i familielivet. Artikkel 8 beskytter familien også etter en omsorgsovertakelse har funnet sted.

Art 8 i EMK lyder:

- ”1. Enhver har rett til respekt for sitt privatliv og familieliv, sitt hjem og sin korrespondanse.
2. Det skal ikke ha skjedd noe inngrep fra offentlig myndighet ved utøvelsen av denne rettighet unntatt når dette er i samsvar med loven og er nødvendig i et demokratisk samfunn av hensyn til den nasjonale sikkerhet, offentlige trygghet eller landets økonomiske velferd, for å forebygge uorden eller kriminalitet, for å beskytte helse eller moral, eller for å beskytte andres rettigheter og friheter.”

Norge har blitt klaget inn for den Europeiske menneskerettighetsdomstolen flere ganger, og ble i Johansen mot Norge⁷ dømt for brudd på EMK art 8.

Barnet var plassert i fosterhjem med tanke på adopsjon og mor ble nektet samvær med barnet. EMD konstaterte at det ikke forelå en krenkelse av art 8 med hensyn til omsorgsovertakelsen, men at den skjønnsmarginen de nasjonale myndigheter kan ha med hensyn til nødvendighetskriteriet i art 8, var overtrådt når det gjaldt fratakelsen av foreldreansvaret og nekting av samvær. Retten uttalte at tiltakene som var iverksatt, burde bare bli benyttet i ”exceptional circumstances” og slike tiltak kunne bare rettferdiggjøres hvis de var motivert av et overordnet/overstyrende hensyn til barnets beste.(”overriding requirement pertaining to the child's best interests”.)

En annen sak om tilbakeføring er K og T mot Finland⁸, som omhandlet to barn. Det yngste barnet hadde myndighetene tatt omsorgen for, ved akuttvedtak, allerede da det var nyfødt. EMD kom i saken frem til at akuttvedtaket, ikke vedtaket om omsorgsovertakelse, var i strid med art 8. EMD mente at det ikke hadde vært grunnlag for å iverksette et så ekstremt tiltak. Myndighetene hadde lenge vært klar over graviditeten, det var således ikke en uforutsett situasjon.

Domstolen la videre til grunn at en omsorgsovertakelse i utgangspunktet er midlertidig. I denne saken hadde familien fått svært lite samvær med barna, domstolen kom frem til at også dette var brudd på art 8. Myndighetene har også en plikt til å følge opp de biologiske foreldrene etter omsorgsovertakelsen, slik at barna kan tilbakeføres så snart forholdene i hjemmet har bedret seg. Myndighetene har en plikt til å ta ”proper steps to reunite the family,” dette var følgelig ikke gjort i denne saken, og det ble poengtert at myndighetene hadde hatt en svært negativ holdning ovenfor familien.⁹

⁷ Johansen v. Norway 07.08.1996

⁸ K og T mot Finland 27.10.2000

⁹ “In the present case, the exceptionally firm negative attitude of the authorities was striking”

1.4.3 FNs barnekonvensjon

FNs barnekonvensjon ble ratifisert av Norge i 1993 og 1. oktober 2003 ble konvensjonen inkorporert i norsk lov gjennom menneskerettsloven.

Både hensynet til barnets beste og barnets rett til å bli hørt er nedfelt i konvensjonen.

Barnekonvensjonen har nedfelt prinsippet om hensynet til barnets beste i art 3 nr 1;

”Ved alle handlinger som berører barn, enten de foretas av offentlige eller private velferdsorganisasjoner, domstoler, administrative myndigheter eller lovgivende organer, skal barnet beste være ett grunnleggende hensyn.”

Prinsippet skal benyttes så fort det er handlinger eller avgjørelser som berører et barn.

Konvensjonen sier ikke uttrykkelig hva som er ”barnets beste”, det må igjen bero på en konkret vurdering da hvert barn har ulike behov.

Art 9 nr 1 i barnekonvensjonen går på ut på at barnet skal vokse opp hos sine biologiske foreldre, med mindre hensynet til barnets beste tilsier at barnet bør flyttes.

Nr 1: ”Partene skal sikre at et barn ikke blir skilt fra sine foreldre mot deres vilje, unntatt når kompetente myndigheter, som er underlagt rettslig prøving, i samsvar med gjeldende lover og saksbehandlingsregler, beslutter at slik atskillelse er nødvendig av hensyn til barnets beste. Slik beslutning kan være nødvendig i særlige tilfeller som f.eks. ved foreldres mishandling eller vanskjøtsel av barnet, eller dersom foreldrene lever atskilt og det må treffes en avgjørelse om hvor barnet skal bo.”

Retten til samvær mellom barn og biologiske foreldre, etter omsorgsovertakelse er nedfelt i art 9 nr 3.

Nr 3: ”Partene skal respektere den rett et barn som er atskilt fra en eller begge foreldre har til å opprettholde personlig forbindelse og direkte kontakt med begge foreldrene regelmessig, med mindre dette er i strid med barnets beste.”

En tilsvarende bestemmelse til barnevernloven § 6-3 om barnets rett til å uttale seg er nedfelt i barnekonvensjonen art 12. I bestemmelsen er det slått fast at barn har rett til å bli hørt/ uttrykke sin mening.¹⁰

1. Partene skal garantere et barn som er i stand til å gjøre danne seg egne synspunkter, retten til fritt å gi uttrykk for disse synspunkter i alle forhold som vedrører barnet, og tillegge barnets synspunkter behørig vekt i samsvar med dets alder og modenhet.
2. For dette formål skal barnet særlig gis anledning til å bli hørt i enhver rettslig og administrativ saksbehandling som angår barnet, enten direkte eller gjennom en representant eller et egnet organ, på en måte som er i samsvar med saksbehandlingsreglene i nasjonal rett.

Barnekonvensjonen har foreløpig vært lite påberopt som et rettslig argument i norsk rett, i forhold til hva EMK har. Bestemmelsene i Barnekonvensjonen er imidlertid relativt vage og generelle, og kan dermed ha ”en begrenset gjennomslagskraft, i alle fall ved siden av de mer konkrete enkelt bestemmelsene.”¹¹

Konvensjonen håndheves av medlemsstatene ved at de hvert 5.år må rapportere til FNs komité for barns rettigheter. Komiteen gir således ut en rapport med kommentar og anbefalinger til hver stat. Medlemsstatene er ikke rettslig forpliktet til å følge opp anbefalingene. Kommentarene har imidlertid stor rettskildemessig betydning¹².

I Barnekomiteens rapport fra 2005¹³ ga den uttrykk for at den var betenkt med hensyn til Norges utstrakte bruk av fosterhjem, ”The Committee is concerned at the number of children who have been removed from their families and live in fosterhomes or other institutions.” Norge har kommentert¹⁴ rapporten og vist til at det nå i større grad benyttes

¹⁰ Kommer tilbake til dette i pkt 5.4, Barnets mening

¹¹ Søvig; Overordnede rettslige prinsipper- hvilke skranker setter menneskerettighetene. Viser til Rt 2005 s 33 hvor Høyesterett uttalte at art 3 (1) er ”nærmest en fanebestemmelse ” og videre at bestemmelsen er ” svært generelt utformet.”

¹² Søvig, Overordnede rettslige normer- hvilke skranker setter menneskerettighetene?

¹³ CRC/C/15/Add.263

¹⁴ ”Behandlingen av Norges tredje rapport til FN om oppfølging av barnekonvensjonen” funnet på www.regjeringen.no

tiltak i hjemmet. Norge viser i rapporten til, at antallet tilfeller hvor det er benyttet hjelpetiltak som et forebyggende tiltak, har økt i forhold til andelen av barn som blir flyttet fra hjemmet til fosterhjem/institusjon.

I Norges fjerde rapport til FNs komite for barns rettigheter¹⁵ vises også til at bruken av hjelpetiltak øker, samt at § 4-4 ved lovendring 17. juni 2005 ble endret for å synliggjøre flere alternative hjelpetiltak som kan benyttes. Rapporten viser også til at ved en eventuell fosterhjemsplassering skal hensynet til barnets beste tas i betraktning, således skal det vurderes om noen i barnets familie kan fungere som fosterhjem.¹⁶ Både oppfølging av familien etter omsorgsovertakelse og kvalitetssikring av sakkyndiges vurderinger trekkes også frem som tiltak Norge har/ eller skal lovfeste for å bedre barnets rettsstilling.¹⁷

2 Hovedprinsippene i barnevernrett

2.1 Innledning

Hovedprinsippene i barnevernretten er hensynet til barnets beste, det biologiske prinsipp og det mildeste inngreps prinsipp. Samtlige prinsipper er nedfelt i tilbakeføringsbestemmelsen i § 4-21.

Bakgrunnen for dette er at man ser på det som det naturlige for barnet å vokse opp hos sine biologiske foreldre når det er mulig.

Det biologiske prinsipp og det mildeste inngreps prinsipp er, i forbindelse med oppheving av omsorgsvedtak, i § 4-21 første ledd, første punktum, en del av hovedregelen. Ut i fra ordlyden i § 4-21, 1 første punktum i første ledd er således fokuset på familien, mens annet

¹⁵ Funnet på www.regjeringen.no

¹⁶ Forskrift om fosterhjem, av 18. desember 2003 nr 1659, § 4.

¹⁷ Begge problemstillingene kommer jeg tilbake til under kapittel 7, De lege ferenda.

punktum sees på barnets interesser. Her kommer således hensynet til barnets beste til uttrykk.¹⁸

2.1 Prinsippet om barnets beste

Som utgangspunkt og som et overordnet prinsipp etter barnevernloven skal en forsøke å finne ut om hva som er til barnets beste. I juridisk teori og rettspraksis har en ikke kunne klart definere hva som ligger i begrepet barnets beste. Et hvert individ har ulikt behov, derav varierer også hva som er best for det. Barn med psykiske og fysiske problemer har større behov enn for eksempel friske barn.

Det er ikke slik at et barn skal måtte vokse opp hos sine foreldre for en hver pris, spørsmålet er heller når er det ikke lengre til barnets beste å vokse opp i hos sine biologiske foreldre.

Barnevernloven av 1992 har hensynet til barnets beste som et grunnlag for alle tiltak som skal iverksettes. Prinsippet er forankret i bvl § 4-1;

”Ved anvendelse av bestemmelsene i dette kapittel skal det legges avgjørende vekt på å finne gode tiltak som er til det beste for barnet. Herunder skal det legges vekt på å gi barnet stabil og god voksenkontakt og kontinuitet i omsorgen”.

Det som prinsippet imidlertid indikerer, er at der barnets beste ikke er forenlig med det som er foreldrenes interesse, er det sistnevnte som må vike.¹⁹

Hensynet til barnets beste kommer også frem i § 4-21.

Utgangspunktet her er at foreldrene skal få opphevet omsorgsovertakelsen så snart de er i stand til å gi forsvarlig omsorg, men dersom en tilbakeføring vil medføre alvorlige

¹⁸ Ofstad, Skar side 191.

¹⁹ NOU 2000:12 side 71

problemer for barnet skal en tilbakeføring ikke skje. Det er således hva som er til barnets beste en må vurdere.

I forbindelse med iverksetting av tiltak fra barnevernets side skal det legges avgjørende vekt på hva som er det beste for barnet, jfr. bvl § 4-1. Av ordlyden er det klart at hensynet til barnets beste ikke alene skal være det grunnleggende hensyn, jfr. ”et” og ikke ”det grunnleggende”.

I hvor stor grad prinsippet skal vektlegges må vurderes konkret i den enkelte sak.

2.2 Det biologiske prinsipp

Normen i samfunnet er at barn skal få vokse opp hos sine biologiske foreldre. Som Sandberg skriver inneholder prinsippet, med forbehold av at man kan si at et slikt prinsipp virkelig eksisterer, to sider; på den ene side er det kunnskapen om hvor man kommer fra mens det på den andre siden er det biologiske i forhold til omsorg og familieliv.²⁰

På bakgrunn av dette, er utgangspunktet at barnevernet avlaster og støtter familiene med ulike hjelpetiltak, for at tvangsplassering utenfor hjemmet skal unngås. Hjelpetiltak kan fattes med hjemmel i barnevernlovens § 4-4, § 4-10 og § 4-11.

Blir det allikevel omsorgsovertakelse, med hjemmel i barnevernlovens § 4-12, skal fosterhjems plasseringen eller institusjons plasseringen skje med sikte på at barnet skal få komme tilbake til sine foreldre.

Når forutsetningene ligger der er det at foreldrene kan bidra positivt i livet til barnet en ressurs som fremheves i etterarbeidene av Befring-utvalget.²¹ Det biologiske prinsipp gir foreldrene mulighet til å videreføre sine verdier, normer og tradisjoner gjennom barnet.

²⁰ Kirsten Sandberg, ”Naturens orden – Til barnets beste?”

²¹ NOU 2000:12 s 69, andre spalte.

Enkelte ganger kan imidlertid foreldrenes situasjon være så belastende at de dessverre ikke kan sies å være en ressurs for barnet.

Tidligere var det vanligere at kontakten ble brutt,²² med andre ord at det ikke var samvær etter vedtak om omsorgsovertakelse var fattet. Det har de siste årene blitt en større bevissthet rundt at foreldrene er ”betydningsfulle i barnas bevissthet også når de ikke er ”gode nok” foreldre til å ha omsorg for barna”.²³ Dette viser at det i dag skal mye til for at samvær, uansett om det er under tilsyn eller ikke, utelukkes fullstendig fra barnet. Det illustrer hvor viktig det biologiske prinsipp er.

I forarbeidene til den nye barnevernloven av 1992 ble det uttalt at det er så grunnleggende i vårt samfunn at barna vokser opp hos sine biologiske foreldre at utgangspunktet derfor må være at eventuelle ”problemer primært bør søkes bedret ved hjelpetiltak”²⁴.

Det er ikke slik at foreldre har en rett til å beholde barnet uansett hva slags omsorg det opplever. Det er derfor viktig at barnevernet tar omsorgen for barn som blir utsatt for uverdige forhold. Dette må imidlertid veies opp mot at enkelte barn vokser opp i fosterhjem og til tider i svært mange forskjellige fosterhjem. Barndommen kan med andre ord bli preget av en svært usikker tilværelse med mange omsorgspersoner; paradokset blir da at barnevernet har tatt barnet fra de biologiske foreldrene og flyttet det til en tilværelse som kan skape enda større utrygghet.

Som dommene nedfor viser er det noe usikkert i hvor stor grad prinsippet i dag blir vektlagt i rettspraksis.

I Rt 1984 s 289 ble et barn tilbakeført etter en langvarig fosterhjemsplassering. Retten la blant annet til grunn at ”et ikke uvesentlig moment er at barnets rettslige forankring til et

²² NOU 2000: 12 s 70

²³ NOU 2000:12 s 70, andre spalte.

²⁴ NOU 1985:18 s 157, Ot.prp.nr 44 (1991-92) s 41.

foreldrehjem er en annen og langt sterkere enn til et fosterhjem.” Videre uttalte retten at det var en egenverdi for barnet å vende hjem til sine biologiske foreldre.

I en annen og senere dom fra Høyesterett²⁵ ble imidlertid prinsippet tonet ned.

Her uttalte Høyesterett at prinsippet får ”mindre betydning når det er spørsmål om tilbakeføring etter en langvarig fosterhjemsplassering”. Det presiseres at tiltross for denne uttalelsen ble omsorgsvedtaket opphevet og barnet ble tilbakeført til mor etter 7 år i samme fosterhjem.

Dette kan tyde på at Høyesterett har veket noe vekk fra den sterke vektleggingen av det biologiske prinsipp.

2.3 Det mildeste inngreps prinsipp.

Dette prinsippet er forankret i flere bestemmelser i barnevernloven. Bakgrunnen for prinsippet er at det ikke skal benyttes større tiltak enn det som er nødvendig for å ivareta hensynet til barnets beste.

Omsorgsovertakelse er som sagt det mest inngripende inngrep ovenfor en familie. I § 4-12 annet ledd settes det som vilkår at omsorgsovertakelse bare kan treffes når det er nødvendig for barnet og det ikke kan skapes tilfredsstillende alternativer i form av tiltak etter § 4-4, § 4-10 eller § 4-11.

Selv om det ikke kommer klart frem av ordlyden, er prinsippet også forankret i forbindelse med iverksettingen av hjelpetiltak etter § 4-4. Hjelpetiltakene som loven hjemler går fra å gi barnehageplass eller oppnevne støttekontakt til å formidle plass i fosterhjem. Inngrepene i familien går dermed fra det mildeste inngrep til det mer alvorlige.

Sandberg tar opp i sin avhandling hva som ligger i det begrepet i forbindelse med tilbakeføring, og konkluderer med at hva som er det mildeste inngrep kommer an på om man ser på det fra barnets eller foreldrenes side. For barnet kan det tenkes at det mildeste

²⁵ Rt 1991 s 668

inngrep er å få være i fosterhjem, men utgangspunktet i norsk rett er allikevel at barnet kommer tilbake til sine biologiske foreldre.²⁶

2.4 Legalitetsprinsippet

Med legalitetsprinsippet menes at et hvert tiltak som iverksettes av myndighetene må ha hjemmel i lov.

Det er imidlertid ikke tilstrekkelig å sette i gang et tiltak hjemlet i ”barnets beste”. Et tiltak må hjemles i en av paragrafene i kapittel 4, dette er i henhold til legalitetsprinsippet.

Før barnevernloven av 1992 var det imidlertid et unntak til dette; barn som ble tatt fra moren på fødestuen. Der hadde ikke moren mulighet til å bevise at hun taklet den daglige omsorgen, jfr dagens § 4-12 eller som ordlyden tidligere var²⁷; ”at barnet lever under slike forhold” at dets helse eller utvikling var i fare. Høyesterett uttalte i Rt 1986 s 1189 at bestemmelsen også kunne brukes slik, dette var klart etter lang praksis.

Her veide således hensynet til barnets beste tyngre enn legalitetsprinsippet.

3 Kort om omsorgsovertakelse etter § 4-12.

Før jeg går inn på oppheving av omsorgsovertakelsen, vil jeg se kort på omsorgsovertakelse etter barnevernloven § 4-12.

Med omsorgsovertakelse menes det at barnet flyttes vekk fra de biologiske foreldrene og at den daglige omsorgen overlates til fosterforeldrene/ institusjon. Omsorgsovertakelse er det mest inngripende tiltak som barnevernet kan benytte. Legalitetsprinsippet står følgende

²⁶ Sandberg, Tilbakeføring av barn etter omsorgsovertakelse. Side 48

²⁷ Barnevernloven av 1953 § 16 a

sentralt, og for at vedtak om omsorgsovertakelse kan treffes må kriteriene i § 4-12 første og annet ledd være oppfylt.

Intensjonen bak loven var at vilkårene for omsorgsovertakelse skulle være svært strenge, og det står klart i annet ledd at det er siste utvei. For å belyse dette kan man se på lovens forarbeider: til § 4-12 første ledd bokstav a; der det står følgende:

*”Det er forutsatt at situasjonen må være forholdsvis klart uholdbar- ikke ethvert avvik fra det man kan kalle vanlige normer eller situasjoner skal gjøre det berettiget å treffe vedtak om ansvarsovertakelse”.*²⁸

Omsorgsovertakelse er i utgangspunktet en midlertidig løsning og skal brukes der situasjonen er helt klart uholdbar. I Rt 1982 s 764 vises det til; ”... at en bare i nødsfall bør skille barn fra foreldrehjemmet”

Hjelpetiltak eller andre tiltak skal således benyttes hvis det kan skape tilfredsstillende forhold for barnet i hjemmet.

Barnevernloven berører mange familier. Det er en stor gruppe som mottar hjelp av barnevernet i form av ulike tiltak. I 2007 mottok 42600 barn hjelpetiltak av barnevernet, dette var en økning på 5,4 % i forhold til 2006.²⁹ Hele 7710 barn hadde barnevernet omsorgen for i 2007.³⁰ Dette er en økning i forhold til 2006.

²⁸ Ot.prp. nr 44 (1991-1992) side 110

²⁹ Tallene er hentet fra statistisk sentralbyrå, www.ssb.no ”Barnevern 2007”

³⁰ Dette inkluderer barn i både fosterhjem og institusjon.

4 Sak om tilbakeføring § 4-21

4.1 Hvem kan reise sak om tilbakeføring?

Det er bare den som har den daglige omsorgen for barnet som kan kreve barnet tilbakeført etter § 4-21.

Det er ikke tilstrekkelig for å reise sak at en forelder har del i foreldreansvaret. For å belyse problematikken rundt ”daglig omsorg”/ del i foreldreansvar kan det nevnes at for å komme i posisjon til å kunne kreve tilbakeføring, må forelderen som ikke har den daglige omsorgen kreve at omsorgen blir overført til seg etter barnelovens regler. En slik avgjørelse har ikke fylkesnemnda myndighet til å ta. Dette ble også lagt til grunn i Rt 2000 s 1975. Etter å ha fått den daglige omsorgen kan forelderen kreve oppheving av omsorgsvedtaket etter § 4-21.

Spørsmålet om hvem som kan kreve tilbakeføring etter § 4-21 var oppe i Rt 1999 s 547: ”en forelder som har del i foreldreansvaret, men ikke den daglige omsorgen for barnet, har ikke adgang til å kreve rettslig overprøving av fylkesnemndas vedtak om å oppheve omsorgsovertakelse”.

4.2 Partene i saken

Den som har den daglige omsorgen er klart part i saken. En mor eller far som har del i foreldreansvaret, men ikke den daglige omsorgen, er å anse som part i saken når det er den andre forelderen som reiser sak om tilbakeføring.

Dersom en foreldre ikke har del i foreldreansvaret vil denne som utgangspunkt ikke ha partsrettigheter i sak om omsorgsovertakelse og eventuelt senere sak om tilbakeføring.³¹

³¹ Ofstad, Skar side 197.

Frem til barnet er 15 år kan det ikke selv utøve partsrettigheter i sak om tilbakeføring.

I henhold til § 6-3 kan barn over 15 år og som forstår hva saken gjelder opptre som part i saken.

Som følge av at barnet får partsrettigheter når det fyller 15 år kan det også kreve oppheving av omsorgsvedtak etter § 4-21. Dette ble slått fast av Høyesteretts kjæremålsutvalg i Rt 2001 s 321, hvor de vektlegger at barn i den alderen ”generelt bør ha innflytelse på sin egen livssituasjon.”

Barnevernloven § 6-3, andre ledd andre punktum åpner for at barn under 15 år også kan ha anledning til å være part. Dette er forholdsvis strengt tolket i rettspraksis, og er mest aktuelt når barnet har eldre søsken som har partsrettigheter.³²

4.3 Når kan det reises sak om tilbakeføring?

Partene har ikke anledning til å kreve at en sak, om tilbakeføring, skal behandles av fylkesnemnda, hvis saken har vært oppe for domstolen eller fylkesnemnda de siste 12 månedene, jfr § 4-21, annet ledd.³³ For at saken skal kunne reises må det kunne dokumenteres at det er vesentlige endringer i barnets situasjon.

Hensynet bak lovendringen er å ivareta barnets beste ved at det skal ”sikre ro og stabilitet rundt barnets situasjon som det er truffet vedtak om omsorgsovertakelse for”.³⁴

Påkjenningen foreldrene utsetter barnet for, ved stadige runder i retten, kan også i tilfeller tas med som et moment i om de er i stand til å gi barnet forsvarlig omsorg. Her handler det nok en gang om foreldrenes evne til å se barnet og dets behov.

³² Kommentarer til § 6-3 av Harald Hove, Gyldendals Rettsdata

³³ Endret ved lov 1. desember 2006 nr 65

³⁴ Ot.prp. nr 76 (2005-2006) s 126.

For barnet kan sak som går for fylkesnemnda/retten være belastende. Spesielt belastende kan det være for barnet hvis mor og far har henholdsvis hver sin sak gående, for eksempel har mor sak om tilbakeføring, mens far har sak om samvær under forutsetning av at omsorgsvedtaket ikke blir opprettholdt.³⁵

Faren for belastning for barnet begynner i den alderen hvor barnet er i stand til å forstå at det er spørsmål om å reise sak om tilbakeføring. I denne prosessen er det flere personer som barnet må forholde seg til, eksempelvis sakkyndig, talsperson og samtaler med ansatte i barnevernet.

5. Tilbakeføring etter § 4-21

5.1 Innledning

I dette kapittelet skal se på hvordan rettsreglene med hensyn til tilbakeføring er etter gjeldende rett. Jeg vil se nærmere på de momentene rettspraksis viser at retten vektlegger i vurderingen om omsorgsvedtaket kan oppheves.

Departementet uttalte i forarbeidene til § 4-21; ”Barne- og familiedepartementet mener det bør være et grunnvilkår for oppheving av vedtak om ansvarsovertakelse at foreldrene må kunne gi barnet forsvarlig omsorg, og at tilbakeføring til foreldrene, etter en samlet vurdering, ikke vil føre til alvorlige problemer for et barn. Ved vurderingen av om barnet skal tilbakeføres til sine biologiske foreldre, må det ses hen til at tilknytningen til de biologiske foreldrene i seg selv kan være en ressurs for barnet. Problemer av mindre

³⁵ Temaet ble drøftet av Mette Yvonne Larsen, i en artikkel i 2005, ”overprøvingsadgangen i barnevernsaker- til skade for barna?” før endringene i overprøvningsadgangen, som kom i 2006.

alvorlig, eller forbigående karakter, bør derfor ikke være utslagsgivende dersom foreldrene ellers kan gi barnet en varig forsvarlig omsorgssituasjon.”³⁶

5.2 Hovedregel: forsvarlig omsorg

Hovedregelen i barnevernloven § 4-21 regelen om oppheving av omsorgsvedtak sier:

”Fylkesnemnda skal oppheve et vedtak om omsorgsovertakelse når foreldrene kan gi barnet forsvarlig omsorg.”

Reglen om tilbakeføring understreker barnevernlovens utgangspunkt at barn skal vokse opp hos sine biologiske foreldre.

Retten har en plikt, jfr ordet ”skal”, til å oppheve omsorgen hvis foreldrene kan gi barnet forsvarlig omsorg, så lenge ikke vilkåret i annet punktum er tilstede.³⁷ Retten må således foreta en nåtid- og fremtidsvurdering, både av barnets og foreldrenes situasjon.

Opphevingen av vedtaket etter § 4-21 innebærer at den generelle omsorgssituasjonen i hjemmet nå er betydelig forbedret fra den var på tidspunktet for omsorgsovertakelsen, sagt med andre ord så har den situasjonen som nødvendiggjorde omsorgsovertakelsen endret seg.³⁸

Etter ordlyden er kravet at foreldrene nå må være i stand til gi barnet en ”forsvarlig omsorg”. Det er noe skjønnspreget hva som ligger i begrepet forsvarlig omsorg. I forarbeidene³⁹ til barnevernloven la utvalget til grunn at foreldrene må kunne gi ”barnet et alminnelig godt hjem”. I en lagmannsrettsavgjørelse fra 2004 så retten på hva det konkrete behovet til hvert barn var, og ut ifra dette kom de frem til hva som var forsvarlig omsorg.

³⁶ Ot.prp. nr 44 (1991-1992)

³⁷ Kirsten Sandberg, Tilbakeføring av barn etter omsorgsovertakelse. Side 206.

³⁸ Ofstad, Skar s 182.

³⁹ NOU 1985:18 s 171

Videre sa retten i denne dommen at; ”det avgjørende blir en samlet og helhetlig vurdering av det omsorgsregimet som står klar for å møte barnet, og de følgende en eventuell tilbakeføring vil medføre for han”.⁴⁰ Høyesterett har i en annen avgjørelse⁴¹ uttalt at uttrykket ”forsvarlig omsorg må relateres til de utfordringer omsorgen i det konkrete tilfelle reiser - hvor omsorgskrevende barnet er”

I dette ligger det at det må vurderes konkret i hver enkelt sak hva som ligger i å kunne gi forsvarlig omsorg, det er således en rekke momenter som retten må vurdere.

Jeg vil i de følgende avsnitt gå inn på noen av de momenter som retten vektlegger når de ser på om foreldrene kan gi barnet forsvarlig omsorg.

5.2.1 Foreldrenes omsorgsevne

Foreldrenes omsorgsevne må vurderes på det tidspunktet saken behandles etter § 4-21.

Foreldresituasjonen må, som allerede nevnt, være endret fra det den var da vedtaket om omsorgsovertakelse etter § 4-12 ble fattet.

Momenter som retten ofte tar i betraktning er om foreldrene er i stand til å sette grenser, ha autoritet, ha evnen til å forstå barnet og dets problemer, og ikke bare avfeie dem.

Har foreldrene for eksempel en kronisk sykdom eller psykisk lidelse må det vurderes hvordan dette kan påvirke barnets situasjon. Det er viktig å poengtere at det er omsorgen som foreldrene gir som er avgjørende, ikke sykdommen i seg selv som gir grunnlag for omsorgsovertakelse.

I en avgjørelse⁴² fra fylkesnemnda, som gjaldt en syv år gammel gutt som hadde vært i fosterhjem siden han var tre måneder gammel, ble barnet ikke tilbakeført til sin mor.

⁴⁰ LG-2004-31048

⁴¹ Rt 1997 s 170

⁴² FNV – 2008- 13- OPP

Nemnda baserte sin avgjørelse på at mor hadde svært store psykiske problemer⁴³ og evnet ikke å ta vare på sønnen. Det var imidlertid ikke bare sykdommen i seg selv som gjorde at hun ikke hadde god nok omsorgsevne, men også konsekvensene den hadde i livet hennes og dermed også i guttens liv. Som den sakkyndige uttalte; ”Moren mangler innsikt i C sin situasjon, og forståelse for hans behov. Hun har store psykiske vansker og har problemer med å sette guttens behov foran egne. Hun har en marginal økonomisk og materiell situasjon, med lite sosialt nettverk. Hun har svingninger i sin fungering som slår negativt ut for sønnen.”

Det er viktig for barn at livet er preget av kontinuitet og stabilitet. Dette blir belyst i Rt 1992 s 306. De sakkyndige her la frem en redegjørelse for hva de la i begrepene kontinuitet og stabilitet som det er viktig å vise at foreldrene kan gi barnet:

”Kontinuitet dreier seg om det å ha kontakt med sin opprinnelse og sine røtter i løpet av oppveksten, selv om barnet skulle bo lange perioder utenfor hjemmet. Dette regnes som viktig for barnets identitetsutvikling. Stabilitet dreier seg om å ha en stabil og forutsigbar omsorgssituasjon, som varer over tid. Dette regnes som en viktig for barns identitetsutvikling, dessuten for oppbygging av andre psykologiske strukturer i personligheten.”

Reelle hensyn taler for at vilkårene for en tilbakeføring skal tolkes strengt da det gjelder barn som allerede har vært utsatt for omsorgssvikt. Det er svært viktig at barna ikke kommer tilbake i en situasjon hvor de på ny risikerer omsorgsovertakelse.

I noen av sakene har barn blitt tilbakeført til foreldrene, selv om foreldrene kun under tvil kan gi forvarlig omsorg. Et av de avgjørende momentene har da vært om barnet har hatt en stabil fosterhjemsplassering eller ikke.

⁴³ Mor hadde alvorlig og kronisk personlighetsforstyrrelse, samt at hun flere ganger hadde vært innlagt fordi hun var suicidal. Hun hadde også diagnosen Borderline.

I en lagmannsrettsavgjørelse⁴⁴ fra 2005 ble momentet om stabilitet for barnet trukket inn. Retten la vekt på at heller ikke et fosterhjem ”uten videre kan regnes som en stabil omsorgsbasis.”

En annen problemstilling som drøftes i teorien og rettspraksis er om forholdene i fosterhjemmet skal kunne sammenlignes med forholdet i det biologiske hjem. I forarbeidene⁴⁵ er det ikke utelukket at det skal kunne vektlegges om barnet har et mer ”sosialt og rikere miljø” enn det ville hatt hos sine biologiske foreldre. I Rt 1996 s 1684 uttalte imidlertid førstevoterende: ”Det er etter barnevernloven ikke avgjørende om fosterforeldrene må anses mer skikket som omsorgspersoner enn foreldrene, eller at barnets bopel må antas å være bedre i fosterhjemmet.”

Det er gjerne familier med dårlig økonomi som mottar hjelp fra barnevernet. Hvis det ender med omsorgsovertakelse er det som regel en mer ressurs sterk familie barnet kommer til. Selv om barnet da kanskje opplever en tryggere økonomi, bedre tilgang på fritidsaktiviteter og større nettverk/bedre kulturell stimulans (for eksempel litteratur) skal dette ikke ha relevans.

Ofte gjelder sakene foreldre som ikke har hatt tilstrekkelig omsorgsevne på grunn av rusproblemer. Dersom foreldrene kan dokumentere at de er rusfrie, må dette ha vart over en viss tid. Det ikke tilstrekkelig at de har en kort stund, endringen må ha vært langvarig og stabil. Flere dommer viser at man har operert med en periode på 2 år før man kan karakterisere livssituasjonen som stabil med hensyn til rus.

I Rt 1985 s 344, gjaldt saken en gutt på 7 år som hadde hatt 11 flyttinger fra omsorgspersonene så langt i sitt liv. Moren som nå ønsket gutten tilbakeført til seg hadde levd et stabilt, rusfritt liv, i ”noen måneder/opp til ett år”. Dette ble av retten ansett som ganske kortvarig. Gutten ble ikke tilbakeført blant annet på grunn av dette momentet.

⁴⁴ LA-2005-180887

⁴⁵ NOU 1985: 18 s 171

I Rt 1992 s 1303 la retten vekt på at de biologiske foreldrene hadde vært rusfrie i mer enn 2 år. At endringen hadde funnet sted var godt dokumentert av svært mange vitner. Det ble også vektlagt at denne perioden hadde vært belastende for familien da alle barna var i fosterhjem. Når foreldrene til tross for denne belastningen hadde klart å holde seg unna rus, ble situasjonen ansett for å være så stabil at barna ble tilbakeført.⁴⁶

5.2.2 Foreldrenes omsorgsevne med hjelpetiltak

Vilkåret om at foreldrene nå må kunne gi barnet forsvarlig omsorg er imidlertid ikke absolutt. I tilfeller hvor foreldrenes omsorgsevne ikke er tilstrekkelig kan det være andre momenter som veier opp.

Hvis ikke foreldrene er i stand til å gi barnet forsvarlig omsorg må det vurderes om den manglende omsorgen kan avhjelpes med ulike hjelpetiltak, jfr § 4-4.

I de tilfeller hvor hjelpetiltak kan bidra til å bedre omsorgsevnen til foreldrene må det også sees på historien til familien. Det må da vektlegges om foreldrene tidligere har klart å nyttiggjøre seg tiltakene som har blitt tilbudt familien og /eller er satt i gang, og om foreldrene i det hele tatt i mot hjelpetiltakene?

Dette er momenter som vektlegges, men retten legger gjerne da vekt på om foreldrene nå har innsett betydningen og behovet for hjelpetiltak og at de nå vet hva de risikerer hvis de ikke tar i mot de nødvendige tiltakene.

Om hjelpetiltak vil avhjelpe, må her som ellers, vurderes konkret i den enkelte sak. Hvor omfattende tiltak som må iverksettes for at situasjonen skal bli god nok, må sammenholdes med hvor grensen går for det som er forsvarlig av tiltak å sette inn i en familie. Tiltakene må ikke bli så omfattende at realiteten er at hjemmet har blitt til en institusjon. Dette ville i så fall ha kommet i strid med hensynet til barnets beste i § 4-1, da barnet i en slik situasjon ville hatt svært mange ulike omsorgspersoner å forholde seg til.

⁴⁶ Kommer tilbake til saken i kapitlet 6, side 47

I noen tilfeller er det imidlertid ikke tilstrekkelig med hjelpetiltak. Dette er i de tilfeller der familien ikke er i stand til å gi barnet den trygghet, omsorg og grensesettingen som barn er avhengig av selv med hjelp utenfra.

En av sakene hvor retten mente at omsorgen kunne blitt forsvarlig med hjelpetiltak og et stabilt nettverk er Svanhild-saken.⁴⁷

Barnevernsaker kan fort få store oppslag i media og en av de mest kjente sakene de siste årene er ”Svanhild-saken”.⁴⁸ I media kom det frem at Svanhild hadde mistet barnet sitt på grunn av at hun hadde gjort det dårlig på en IQ-test. Saken reiste problemstillingen om barn skal kunne bli tatt fra sine biologiske foreldre hvis barnet lever i svært lite intellektuelt stimulerende omgivelser.

Svanhild mistet omsorgen for sine barn, og IQ-testene var omstridt. Det avgjørende var imidlertid en rekke andre momenter som viste at hun hadde en svekket omsorgsevne.

Hun hadde lite sosialt nettverk frem til fylkesnemndas vedtak om omsorgsovertakelse.

Etter at vedtaket ble fattet og media ble satt på saken, ble nettverket hennes meget stort av mennesker som mente at omsorgsovertakelsen var et overgrep fra barnevernets side.

Lagmannsretten utelukket ikke, i dommen, at hvis nettverket, i stedet for å ha en ”ren konfrontasjonslinje”, kunne skapt, sammen med barnevernet, forsvarlig forhold for barna slik at de kunne blitt i hjemmet. På bakgrunn av partenes holdninger var det nærmest utelukket at hjelpetiltak og samarbeid ville være gjennomførbart.

Dette viser at, sett bort i fra holdningen, kunne Svanhild i teorien ha gitt barna sine en forsvarlig omsorg hvis hun hadde hatt et stabilt og konstruktivt nettverk som hjalp henne å benytte seg av hjelpetiltakene tilbudt av barnevernet.

Saken illustrerte imidlertid også et annet viktig poeng i barnevernsaker; at lav IQ ikke er en grunn til omsorgsovertakelse, men det er snarere enn forklaring på manglende grensesetting og andre dagligdagse problemer som kan føre til omsorgsovertakelse.

⁴⁷ LH- 2003-310

⁴⁸ Saken gjaldt omsorgsovertakelse etter § 4-12 bokstav d, men saken drøfter muligheten for hjelpetiltak fra barnevernets side.

Psykisk utviklingshemmede kan miste barna sine på lik linje med andre, men som Sandberg presiserer⁴⁹ kan dette ha mer med om de er i stand til å sette grenser for barna og sørge for at andre dagligdagse behov barnet har er dekket; da for eksempel hva slags klær skal barnet ha på deg, hvorfor det gråter o.l Dette bekreftet lagmannsretten også i avgjørelsen i Svanhild -saken hvor retten uttaler ”Lav IQ kan i seg selv ikke begrunne en omsorgsovertakelse, like lite som høy IQ er en garanti for god omsorgsevne.”

Det virker som det er lite rettspraksis på området, noe som tyder på at det ikke er et problem som ofte dukker opp i praksis.

I Rt 1996 s 1203⁵⁰ ble en gutt på 7 år tilbakeført til sine biologiske foreldre etter ca 1 ½ år i fosterhjem. For retten tydet mye på at mor ikke var en god figur for barnet å identifisere seg med. Hennes atferd samt fremtoning kunne være en belastning for barnet som var i skolealder med hensyn til guttens mulighet for sosialisering. De sakkyndige mente at moren ikke var i stand til å yte forsvarlig omsorg. Det heftet noe mindre problemer i tilknytning til far, men de sakkyndige fant at selv om foreldrene hadde bedre omsorgsevne samlet enn det de hadde hver for seg, var det beste for barnet allikevel å være i fosterhjemmet.

Flertallet i Høyesterett valgte allikevel å tilbakeføre gutten til foreldrene. Retten støttet de sakkyndiges uttalelser og konkluderte med at ”det hefter ikke ubetydelige svakheter ved foreldrene som omsorgspersoner for barnet, både når de sees hver for seg og når de ses samlet.” Bakgrunnen for at flertallet tiltross for dette fant at omsorgsvedtaket skulle oppheves var at fars omsorgsevne, kunne rettes opp til å bli forsvarlig, ved hjelpetiltak etter § 4-4. Retten valgte i denne saken, ikke å se på fars negative holdning knyttet til hjelpetiltak tidligere i prosessen.

⁴⁹Sandberg, side 200

⁵⁰ Kommer tilbake til dommen i kap 6, side 51.

5.2.3 Barn med særlige behov

Noen barn har særskilte omsorgsbehov, og det vil derfor ikke være nok at foreldrene har alminnelig god omsorgsevne. Barn med spesielle behov, for eksempel psykisk utviklingshemmede, ADHD, kroniske sykdommer osv, har gjerne større behov for omsorg enn andre barn har. Det viktigste her er at foreldrene er villige til å motta hjelp og veiledning. For å være i stand til dette må det også være mottagelige for å oppfatte barnas behov og signaler om problemer. En sak som viser disse problemstillingene er Rt 1994 s 568. Saken gjaldt to barn med særskilte behov, de ville trenge ”spesiell omsorg og oppfølging i flere år”. Foreldrene hadde i utgangspunktet ikke forutsetninger for å kunne gi barna forsvarlig omsorg. Det var således spørsmål om foreldrene ville være i stand til å gi barna forsvarlig omsorg med hjelpetiltak. Retten la til grunn at på bakgrunn av farens uttalelser, tydet mye på at foreldrene ikke var villige til motta hjelp og veiledning fra fagfolk. Omsorgsvedtaket i denne saken ble opprettholdt.

Når det er flere barn i samme familie som det er tatt omsorgen for, kreves det enda mer av foreldrenes omsorgsevne. Det enkelte barn har gjerne ulikt omsorgsbehov. Det kan da være de tilfeller hvor foreldrene vil yte god omsorg ovenfor ett av barna, men at den ikke blir tilstrekkelig når det er flere barn med ulike behov.

Barn som det vurderes tilbakeført sliter ofte med virkningene av livet før barnevernet grep inn og fra bruddet med de biologiske foreldrene. Å få tilbakeført barnet byr derfor på store utfordringer. Det vil i vurderingen om forsvarlig omsorg også bli vektlagt om foreldrene er i stand til å hjelpe barnet på en tilfredsstillende måte gjennom problemene det vil oppleve gjennom bruddet med fosterfamilien.

Som jeg allerede har vært inne på⁵¹ skal situasjonen hos de biologiske foreldrene ikke sammenlignes med den i fosterhjemmet. Ved spørsmål om tilbakeføring etter § 4-21, første

⁵¹ Kapittel 5.2.1 ”Foreldrenes omsorgsevne.” side 25.

punktum, skal retten således bare vurdere de biologiske foreldrenes omsorgsevne i forhold til barnets omsorgsbehov.

5.3 Unntaket: Alvorlige problemer

Barnevernloven § 4-21, første ledd, annet punktum lyder:

”.....Avgjørelsen skal likevel ikke oppheves dersom barnet har fått slik tilknytning til mennesker og miljø der det er, at det etter en samlet vurdering kan føre til alvorlige problemer for barnet om det blir flyttet.”

Selv om foreldrene kan gi barnet forsvarlig omsorg etter første punktum, kan det allikevel være forhold som gjør at omsorgsvedtaket blir opprettholdt. Bestemmelsens annet punktum åpner for at en tilbakeføring ikke kan finne sted hvis barnet har fått en så sterk tilknytning de menneskene og miljøet som er rundt barnet at en tilbakeføring vil kunne føre til alvorlige problemer for barnet.

Ved en tilbakeføring er det naturlig at det kan oppstå problemer.

Selv om barnet kommer tilbake til sin biologiske foreldre er det en omveltning som kan innebære visse problemer. For at utgangspunktet om tilbakeføring til de biologiske foreldrene skal kunne fravikes, er lovkravet at det må oppstå til dels alvorlige problemer for barnet.

I dette ligger det at det ikke er kortvarige overgangsproblemer det siktes til, men store problemer over lengre tid i forbindelse med tilbakeføringen. Rettspraksis viser at det siktes til ”en reell fare for skadevirkning av betydning sett på lengre sikt.”⁵²

Kirsten Sandberg har sin doktoravhandling kommet frem til at man må se på om ”problemene barnet vil møte ved en tilbakeføring, vil være alvorlige sammenlignet med problemene ved fortsatt plassering”.⁵³

⁵² Ofstad, Skar; Side 185

Loven opererer med ”kan føre til alvorlige problemer”. Det er altså ikke et krav at man med visshet vet at barnet vil få alvorlige problemer. Lindboe skriver at det vil være tilstrekkelig med ”alminnelig sannsynlighetsovervekt for risiko eller fare for at alvorlige problemer” vil oppstå.⁵⁴

Bevisvurderingen skiller seg således fra § 4-12 hvor barnevernet må dokumentere at det foreligger forhold som er langt fra tilfredsstillende. På denne måten er vilkårene for en tilbakeføring til de biologiske foreldrene strengere enn de er ved omsorgsovertakelse etter § 4-12. Rettspraksis har tolket dette dit hen at dersom det er en mulighet for at barnet kan få store og vedvarende problemer ved en tilbakeføring, bør vedtaket om omsorgsovertakelse opprettholdes.

Om en tilbakeføring vil føre til alvorlige problemer vil i de fleste tilfeller være skjønnsbasert. Som Høyesterett uttalte i Rt 1984 s 289: ”Vurderingen av om en tilbakeføring vil være til skade, må nødvendigvis bygge på antagelser. Dette tilsier en viss forsiktighet slik at tvil om det er reell fare for at gutten utsettes for skadevirkninger av betydning, kan trekke i retning av det resultat at det ikke gjøres noen endring i hans nåværende situasjon. Men som jeg kommer tilbake til, er heller ikke et slikt resultat uten farer og betenkeligheter. Uansett hvilken løsning som velges, vil det være fare for feilvurderinger med uheldige konsekvenser. Men det må treffes et valg”.

Mange barn blir tatt fra sine biologiske foreldre i sine første leveår.⁵⁵ Omsorgssvikten i seg selv kan allerede ha skapt tilnytningsproblemer for dem, og dette kan igjen forsterkes når

⁵³ Sandberg side 214.

⁵⁴ Lindboe, Barnevernrett, 5 utgave, side 127.

⁵⁵ Tall fra statistisk sentralbyrå viser at 328 barn i alderen 0 til 2 år ble plassert i ulike typer fosterhjem i 2007.

Kilde: www.ssb.no Tabell: 06997: ”Barn med barnevernstiltak per 31. desember 2007, etter alder, kjønn og tiltak”

barnet blir plassert i fosterhjem, selv om omsorgsovertakelse helt klart i tilfeller har vært det beste for barnet.

Problemene kan fort bli enda større hvis barnet flere år senere opplever et nytt brudd med sine fosterforeldre ved at det skal tilbake til sine biologiske foreldre. En annen side av saken er at usikkerheten rundt en tilbakeføring også kan påvirke fosterforeldrene, ikke bare barnet. Et fosterbarn kan bo hos en familie i flere år, for så å bli flyttet. Usikkerheten om hvor lenge et barn blir boende hos en familie kan medføre at det ikke knytter seg så til dem av frykt for en ny atskillelse, en slik følelse kan fosterfamilien også oppleve. Resultatet blir at barnet ikke får den roen og stabiliteten som er nødvendig.

Som sagt må det en konkret vurdering til i den enkelte sak for å finne ut om en tilbakeføring kan medføre alvorlige problemer for barnet. Det er enkelte momenter som ofte blir vurdert og lagt til grunn i spørsmålet om tilbakeføring, noen av de meste relevante momentene skal jeg se på i den videre fremstillingen.

5.3.1 Barnets tilknytning til mennesker og miljø

Det er lovfestet i § 4-21, første ledd, annet punktum at det skal legges vekt på barnets tilknytning til mennesker og miljøet der det er.

Det legges først vekt på barnets tilknytning til fosterforeldrene/fosterhjemmet.

Et moment er da hvor lenge barnet har vært i det nåværende fosterhjem i forhold til barnets alder. I Rt 1987 s 805 ble en pike på 4 år ikke tilbakeført, blant annet fordi hun levde under ”meget gode forhold” i fosterfamilien. Hun hadde vært plassert hos familien i bare 8 måneder, men Høyesterett la vekt på at det var langt tid i en så ung alder.

Et annet tilfelle er Rt 1995 s 479, hvor saken gjaldt en gutt som nå var åtte år og som hadde vært i fosterhjem siden han var tre år gammel. Moren var ansett for å være en ”skikket omsorgsperson”. Det hadde ikke vært noe samvær mellom mor og barn de siste fem årene,

og barnet ble nå ansett for å være så tiknyttet til sine fosterforeldre at en tilbakeføring ville ”representere en særdeles belastende situasjon for han.”

I Rt 1992 s 242, uttalte mindretallet blant annet at det var kritisk til at foreldre som hadde barn som det ble tatt omsorgen for av barnevernet i svært ung alder, hadde større vanskeligheter med å få de tilbakeført til seg senere, til tross for at foreldrene nå kunne gi barnet forsvarlig omsorg. Mindretallet la videre vekt på at dette var spesielt uheldig i saker som denne, hvor barnet hadde kommet under barnevernets omsorg på bakgrunn av en samtykkeerklæringen om midlertidig plassering fra foreldrene.

Saken her gjaldt en gutt som det, med morens samtykke, ble tatt omsorgen for da han var 3 måneder gammel. Gutten var på sakens tidspunkt 3 år gammel. Gutten var altså tatt omsorgen for i en av livets viktigste tilknytningsfaser; han hadde kommet til fosterhjemmet før han hadde rukket å knytte seg til sin biologiske mor, og han hadde ”knyttet seg til de psykologiske foreldre i fosterhjemmet”. Det hadde vært samvær mellom mor og barn, men det hadde ikke vært tilstrekkelig til at han hadde knyttet seg til henne, følgelig ville det være svært problematisk om han skulle tilbakeføres.

Dette er noe som vil være tilfelle i alle saker hvor barnet blir plassert i fosterhjem i svært ung alder. Som mindretallet uttrykte var en slik rettstilstand uheldig; inntrykket hos folket kan skape inntrykket av ”at barnevernsvedtak om å plassere spedbarn i fosterhjem i virkeligheten er definitive og inappellable, når plasseringen må bli av noe varighet.”

.

I tilfeller hvor foreldre er klar over at de trenger hjelp kan risikoen for å miste barnet for alltid hindre dem i å søke hjelp fra barnevernet. Dette støttes opp av at det er relativt få saker hvor resultatet blir tilbakeføring til de biologiske foreldrene.⁵⁶

Med barnets tilknytning til stedet legges det blant annet vekt på om barnet har mange gode venner på stedet, at det går i barnehage/ på skole der osv. Nettverket et barn får i skolen

⁵⁶ Baserer det på antallet saker jeg har funnet, samt at dette også uttales i Mette Y. Larsen sin artikkel: ”Overprøvingsadgangen i barnevernsaker – til skade for barna?”

med venner og lærere kan gjøre bruddet i forbindelse med tilbakeføringen enda vanskeligere.

5.3.2 Foreldrenes evne til å takle problemene ved hjemflytting.

Uansett hvor gammelt barnet er ved tilbakeføringen vil det bli traumatisk for det å måtte bryte med fosterfamilien. For mange foreldre er det vanskelig å forstå at det er tungt for barnet å ”komme hjem”. Foreldrene klarer ikke å forstå at for barnet har fosterfamilien vært ”hjemmet” og at barnet nå utsettes for en stor påkjenning ved en ny flytting. For foreldrene har problemet vært at barnet er tatt fra dem, og de ser på en tilbakeføring som løsningen på alle problemer. Der foreldrene ikke er i stand til å se barnets problemer kan dette være begrunnelsen for at det blir værende i fosterhjemmet. Det optimale er om foreldrene er villige til å samarbeide med fosterhjemmet og la barnet ha en besøksordning med dem, eller en ”slags overføringsplan”.

5.3.3 Om barnet er robust eller sårbart

En av de vurderingene retten tar når det skal avgjøres om foreldrene er i stand til å takle tilbakeføringen, er å se på hvor sårbart eller robust barnet er.⁵⁷ Dette vil være en indikator for hvor store problemer barnet vil få og hvor stor krav det skal stilles til foreldrene.

Barn er svært forskjellige med hensyn til hvordan de takler vanskelige situasjoner, noen barn er såkalte ”løvetannbarn”; barn som kan klare nesten alt uansett hva slags forhold de lever under. Andre barn er mer sarte, og kan få større problemer som følge av tilbakeføringen enn andre barn kan få. Disse barna trenger mer nærhet og omsorg enn andre

⁵⁷ I undersøkelsen til Havik, Hassel og Paulsson: ”Hjem igjen?”, kom det frem at selv om dette er et moment Høyesterett i flere saker har vektlagt, blir det sjelden vektlagt av Fylkesnemnda.

barn som er mindre sårbare. Her vil det igjen komme an på hvordan foreldrene vil takle en tilbakeføring og problemene som oppstår.

I noen saker er imidlertid barnet så sårbart at det ikke vil tåle en tilbakeføring uansett. Det var tilfelle i en lagmannsrettsavgjørelse fra 2007.⁵⁸ Saken dreide seg om en liten pike på 6 år som hadde levd med faren og hans nye kone, etter at hennes biologiske mor tok livet sitt rett etter fødselen. Stemoren hadde fysisk mishandlet henne, men faren hadde nå gått fra henne for å kunne få tilbake omsorgen for datteren sin. I denne saken kom retten frem til at far ikke hadde tilstrekkelig omsorgsevne da datteren hadde særlige behov. Hun var svært sårbar og hadde muligens psykiske problemer som kunne ha blitt utløst av volden i hjemmet. Hun ble ansett, av de sakkyndige, for å være så sårbar at selv med gode omsorgspersoner var det tvilsomt om hun ville tåle en flytting.

Om barnet var sårbart eller robust ble også vektlagt i Rt 1984 s 289. I denne saken ble en åtte år gammel gutt tilbakeført i strid med de sakkyndiges uttalelser. Han hadde vært under omsorg siden han var seks måneder. Forholdene i hjemmet, herunder morens evne til å gi forsvarlig omsorg, gjorde at alt lå til rette for en tilbakeføring av gutten. Gutten ble av retten ansett for "å være såpass ressurssterk at han ville takle de problemene en flytting ville medføre", videre var moren innstilt på at gutten skulle få ha kontakt med fosterforeldrene.

5.3.4 Barnets kulturelle og religiøse bakgrunn

Andre momenter jeg har funnet vektlagt av retten er barnas kulturelle og religiøse bakgrunn. Har barnet en annen trosretning enn fosterforeldrene eller er av annen etnisitet, kan dette uavhengig av de øvrige problemene barnet allerede har skape flere nye problemer med tiden.

Et fosterbarn er ofte klar over sin egen situasjon og at det ikke biologiske sett "hører til" i fosterfamilien. Barnet har ofte i tillegg tilknytningsproblemer etter omsorgssvikten og

⁵⁸ LB-2007-149920.

bruddet med sin biologiske familie. Med et annet utseende eller religiøse skikker kan ulikhetene mellom barn og fosterfamilie forsterkes og dermed føre til at barnet ikke klarer å få den viktige tilhørigheten til familien.

At barnet hadde en annen etnisk bakgrunn en fosterforeldre ble vektlagt i Rt 1997 s 170. Foreldrene hadde pakistansk opprinnelse og sønnen hadde vært i fosterhjem hos en norsk familie i 5 år, han var nå 6 år gammel. Han hadde således tilbrakt størstedelen av sitt liv i fosterhjem. Gutten ble allikevel tilbakeført til sine biologiske foreldre. Dommen ble avsagt i dissens, (4-1).

I dette tilfellet anså retten en tilbakeføring som riktig da barnet var plassert hos en familie med en annen kulturell og religiøs bakgrunn enn det barnet hadde. Retten mente at problemene som i utgangspunktet kunne oppstå ved at barnet vokste opp i en annen familie enn sin biologiske forsterkes, trolig ville forsterkes. En tilbakeføring ville også ha en positiv effekt på barnets ”identitet og selvbylde” når han ”får vokse seg inn i deres livsform, kultur og religion.”

5.3.5 Fosterhjemsituasjonen

Hvordan barnet har det i fosterhjem er et annet moment som vektlegges. Her ser retten på om barnet er plassert hos en stabil fosterfamilie, eller om barnet risikerer utilsiktede flyttinger til stadig nye fosterfamilier.

Dersom barnet må skifte fosterfamilie oppleves dette naturlig nok som et ekstra brudd for barnet, og kan gjøre tilknytningsproblemene det har enda sterkere. Det er ikke kartlagt hvor utbredt slike utilsiktede flyttinger er. Men en studie fra 1997 viser at halvparten av alle barn under 3 år og to av tre barn som var over 9 år ved plassering, hadde vært plassert andre steder.⁵⁹

Bakgrunnen for omsorgsovertakelsen er å bedre barnets situasjon. Når omsorgen ikke bedres ved omsorgsovertakelsen, bør det reises spørsmål om en tilbakeføring kan finne sted til tross for at foreldrene ikke er i stand til å gi barnet forsvarlig omsorg. Grensen for dette bør dog være høy, barnet kan ikke tilbakeføres under en hver omstendighet.

Den ovennevnte problemstillingen har vært oppe i flere dommer, blant annet i Rt 1995 s 447; ble en gutt på 13 ½ år tilbakeført til foreldrene mot de sakkyndiges råd. Retten var enig med de sakkyndige i at ” faren neppe vil kunne gi barnet den omsorg han ideelt sett bør ha”, men på grunn av tidligere hendelser mente retten av en fosterhjemsplassering var svært usikker. Retten veide således barnets utbytte av en fosterhjemsplassering mot mulighetene han ville ha om han flyttet hjem til faren. Siden den fremtidige fosterhjemssituasjonen var så usikker valgte retten å oppheve omsorgsvedtaket. Denne dommen illustrer hvor viktig det er at barnevernet har en konkret plan med hensyn til hvilke tiltak de vil sette i gang for barnet om det ikke tilbakeføres.

I Rt 1997 s 170, som jeg tidligere har vært inne på, kom retten inn på fosterhjemsituasjonen i sin avgjørelse. Retten anså fosterhjemssituasjonen som noe usikker. Fosterforeldrene

⁵⁹ NOU 2000:12 Barnevernet i Norge side 145, basert på Toril Havik sin studie fra 1997.

hadde ikke regnet med å få omsorgen for et barn med så sterke bånd til sitt etniske miljø, samt at det ble gitt stadig mer samvær med foreldrene. Retten la til grunn at det på bakgrunn av dette kunne oppstå problemer i fremtiden, og vektla dette i stor grad når de skulle vurdere hva som var det beste for barnet etter § 4-1.

5.3.6 Samvær som moment i vurderingen

Her skal jeg se på hvordan samværet mellom barn og biologiske foreldre blir vektlagt i vurderingen om barnet kan tilbakeføres.

Når vedtak om omsorgsovertakelse fattes av fylkesnemnda, tar den stilling til hvor mye samvær det skal være mellom foreldre og barn, jfr § 4-19.

Knut Lindboe har skrevet en artikkel om samværet under omsorgsovertakelse, her har han gått gjennom en rekke Høyesterettsdommer frem til mars 2006 og funnet frem til at det vanlige er at samværet settes til 3 til 6 ganger pr år.⁶⁰

Samværet mellom foreldre og barn avgjør i stor grad om barnet kommer til å bli værende i fosterhjemmet. For lite samvær med foreldrene vil styrke tilknytningen barnet har til sine fosterforeldre og miljøet der.

I saker hvor samvær har vært nektet, er det lite trolig at barnet vil bli tilbakeført, da med hjemmel i § 4-21 første ledd annet punktum. Det vil i de tilfeller trolig medføre alvorlige problemer for barnet om det blir tilbakeført. Barnet vil følgelig ha sin primære omsorgsbasis hos fosterforeldrene og tilknytningen til dem vil bare øke med årene. Det er derfor viktig at barnverntjenesten følger opp den biologiske familien og barnets utvikling, jfr § 4-16. Bakgrunnen for dette, er at samværet som fylkesnemnda fastsetter kun er et minimumssamvær. Hvis barnevernet ser at samværet har en positiv effekt på barnet kan det økes av barneverntjenesten.

⁶⁰ Knut Lindboe, Samvær etter omsorgsovertakelse, 2006

Momenter som må tas i betraktning ved utmålingen av samværets omfang, er vedtakets varighet og hva som er målsettingen med vedtaket.⁶¹ Her må det skilles mellom kortvarige og langvarige omsorgsovertakelser. Ved de langvarige vil samværet være noe mindre da det gjennomføres for at barnet skal ha ”kjenneskap” til sine biologiske foreldre. For mye samvær kan være negativt for barnet ved at det da mister roen og stabiliteten fosterhjemmet skal gi det.

Ved plasseringer av kortere art er formålet at barnet i utgangspunktet⁶² snart tilbake til sine biologiske foreldre og det er da ekstra viktig å ivareta deres forhold. Et kontinuerlig og velfungerende samvær er da et viktig moment for tilbakeføringen, og samværet vil også svekke problemene et barn kan få av å flyttes fra de ulike omsorgsbasene.

Samværet kan gjøre fosterhjems plasseringen lettere for barnet. På en annen side kan samværet også gjøre plasseringen mer vanskelig for barnet ved at det konstant opplever et brudd med de biologiske foreldrene når samværet er over.

Ethvert samvær med foreldrene anses i utgangspunktet for å ha en egenverdi; her vil barnet se sitt biologiske opphav, mens barnet risikerer å kunne idolisere foreldrene hvis de bare blir noen perifere skikkelser.

I Rt 1997 s 170, som jeg allerede har vært inne på, la retten vekt på at barnet hadde hatt samvær med sin biologiske familie av en slik grad at han fremdeles hadde sin tilknytning til moren, samtidig som han hadde blitt kjent med sine søsken og biologiske far. Gutten selv hadde ønsket mer samvær og gledet seg til hvert besøk.

I denne saken kunne således samværet belyse barnets tilhørighet til sin biologiske familie, slik at det talte for at barnet ikke ville oppleve altfor store problemer i forbindelse med en hjemflytting.

⁶¹ NOU 2000:12 s 156 første spalte

⁶² Selv om en omsorgsovertakelse i utgangspunktet kan være tenkt å være kortsiktig, kan dette endres underveis.

Samværet barnet har hatt med sine biologiske foreldre vil da være et moment for om barnet kan tilbakeføres; hvor hyppig har barnet hatt samvær og hvordan samspillet mellom foreldre og barn har fungert.

I Rt 1984 s 77 kom retten frem til at barnet ikke skulle tilbakeføres til de biologiske foreldrene, men samværet skulle opprettholdes. Foreldrenes situasjon var nå betraktelig forbedret, men det ville medføre alvorlige problemer for barnet om det skulle tilbakeføres. Retten la til grunn at det samværet skulle reguleres i fremtiden av hensynet til barnet. Bakgrunnen for barnets samvær med foreldrene var at det er ”viktig at barnet får et realistisk bilde av sine biologiske foreldre. Derfor er det en fordel at barnet har noe kontakt med sine biologiske foreldre. Barn som ikke kjenner sine biologiske foreldre, utvikler ofte urealistiske fantasier og drømmer om de biologiske foreldrene.”

5.4 Barnets mening

I barnevernloven § 6-3 er barnas rettigheter under saksbehandlingen lovfestet. Barn skal ha anledning til å uttale seg i alle saker som ”berører ham eller henne”.⁶³ I dette ligger det kun en rett, det ingen plikt at barnet skal ha en mening. Det er imidlertid en plikt å innhente barnets mening.

Har ikke barnet fått muligheten til å bli hørt er barnekonvensjonens art 12 krenket.⁶⁴ Det er ikke tilstrekkelig å begrunne en unnlattelse i hensynet til barnets beste, tiltross for at barnet kan havne i en lojalitetskonflikt mellom fosterforeldre og de biologiske foreldre om det uttaler seg. Barnekonvensjonen har ingen nedre grense for når barn skal få en rett til å uttale seg slik barneloven og barnevernloven § 6-3 har.

⁶³ Det er også lovfestet i barneloven § 31 at barnet skal få uttalelsesrett fra det har fylt 7 år, og at meningen skal tillegges stor vekt fra og med fylte 12 år.

⁶⁴ Barnekonvensjonen går nærmere inn på i kap 1.4.3 ”FNs barnekonvensjon.”

Tidligere var aldersgrensen for når barnet skal ha uttalerett satt til 12 år, men ved lovendringen i 2003 ble aldersgrensen senket til 7 år. Bakgrunnen for lovendringen var at ved endringslov av 1. august 2003 nr 86 ble FNs barnekonvensjon inkorporert i norsk lov gjennom menneskerettighetsloven, og for at dette skulle synliggjøres ble også en rekke norske lover endret.

Barn som er 7 år og eldre skal alltid ha rett til å uttale seg⁶⁵, uansett modenhet. Retten vektlegger barnets mening i forhold til barnets alder og modenhet. Har barnet ikke fått anledning til å uttale seg, vil det være en saksbehandlingsfeil. I Rt 1999 s 1183 ble en lagmannsrettsavgjørelse satt til side fordi barnet ikke hadde fått mulighet til å uttale seg i saken.

Loven åpner imidlertid for at også yngre barns mening skal kunne tillegges vekt. Det er således ingen nedre aldersgrense for når barns synspunkter skal kunne bli hørt.

Er barnet under 7 år må barnets alder og modenhet vurderes i hvert enkelt tilfelle, i forhold til deres evne til å danne seg egne synspunkter og motta informasjon.⁶⁶

Barnekonvensjonen art 12 har ikke satt noen aldersgrense, men bestemmelsen kan heller sees på som et uttrykk for et generelt prinsipp slik at det er opp til hver enkelt stat å presisere bestemmelsen.⁶⁷

Selv om barnet er under 7 år kan det selvsagt ha sterke meninger, og det er i lovteksten ikke satt noe krav til hvordan synspunktene/uttalelsene skal fremkomme. Herunder om uttalelsene må være muntlige.

Barnets mening kommer gjerne frem via talspersonen, barnevernet og de sakkyndige. Barnet kan også gi uttrykk for sin mening av lojalitet og dermed havne i en følelsemessig lojalitetskonflikt mellom fosterforeldrene og de biologiske foreldrene. Det kan det vises til

⁶⁵ Loven gir barnet en rett til å uttale seg, jfr ”gis anledning til”. Det er således ingen pliktbestemmelse.

⁶⁶ Temaet er behandlet i ”Barnvernloven med kommentarer ”av Ofstad, Skar s 271 flg.

⁶⁷ Ofstad, Skar side 272

eksempler fra rettspraksis hvor barnet har skiftet mening gjentatte ganger, uavhengig av hvem det har pratet med. I de tilfellene har retten valgt å ikke vektlegge barnets mening.

Fra hvilken alder barnet skal kunne uttale seg, er omdiskutert. Noen barn har imidlertid ikke språk, mens andre er for små til å ha utviklet språk. Enkelte barn blir tatt omsorgen for før de kan prate og da er bakgrunnen gjerne hvordan samspillet deres er ovenfor foreldre og andre voksne mennesker som legges til grunn.

Rettspraksis viser at retten gjerne bruker barnets mening som et moment i vurderingen, men den tillegges ikke alltid avgjørende vekt.⁶⁸ Bakgrunnen for dette kan være at hvis et så alvorlig vedtak skal hvile på barnets mening vil det muligens kunne komme i strid med hensynet til barnets beste i § 4-1.

I en lagmannsrettsavgjørelse⁶⁹ gikk omsorgsovertakelsen fra å være av kortvarig art til å bli en langvarig fosterhjemsplassering. Barna hadde uttrykt ønske om ikke å ha samvær med foreldrene. Tingretten hadde vektlagt dette momentet, mens lagmannsretten valgte å ikke legge vekt på barnas mening. Bakgrunnen for dette var at retten mente at et slikt valg kunne gi barna skyldfølelse senere i livet.

I Rt 1984 s 289; hadde barnet, en åtte år gammel gutt gitt uttrykk ovenfor de sakkyndige at han ønsket å bli i fosterhjemmet. De sakkyndige kom frem til den samme konklusjonen. Høyesterett valgte imidlertid ikke å vektlegge guttens uttalelser da de så på omstendighetene rundt dem. Fostermoren hadde over tid fortalt barnet at han kom til å bli hos dem, samtidig som den biologiske mor hadde valgt å ikke si noe om hvor han skulle bo. Uttalelsene hadde kommet mens han var hos fostermor og gutten var ikke observert sammen med sin biologiske mor. Retten fant uttalelsene som forventet og mente videre at en åtte år gammel gutt ikke var i stand til å se på de konsekvensene av en slik plassering; ”under foreliggende omstendigheter kan jeg ikke se guttens egen holdning som noen

⁶⁸ Ot. Prp. Nr 45 (2002-2003) s 32

⁶⁹ LF – 2004 - 12815

avgjørende innvending mot en overflytning. Jeg går for øvrig ut fra at han må føle det som en avlastning at det blir truffet en avgjørelse for han i den konfliktfylte situasjonen som foreligger.”

I Rt 2006 s 1308 kom Høyesterett frem til at omsorgsvedtaket skulle opprettholdes tiltross for at barnet uttrykte et sterkt ønske om å flytte tilbake til sin biologiske mor. Barnet hadde kommet i fosterhjem i en alder av 12 ½ år og var nå 15 år gammel.

Når barnet er i en slik alder er det klart at deres mening skal tillegges stor vekt. Avgjørende skal den allikevel ikke være. Førstevoterende uttrykte det slik at ”det må legges stor vekt på hennes oppfatning, men avgjørende alene kan den ikke være. Hennes mening må holdes opp mot en vurdering av den risiko hun utsettes for ved at omsorgen for henne overlates til mor.”

Et annet moment er ”eldre barns” ønsker, for eksempel tenåringer. Det er lettere for eldre barn å uttrykke sine meninger. Retten kan i tilfeller tilbakeføre disse barna hvis de er svært sterke i sine meninger, dette tiltross for at foreldrene ikke kan gi forsvarlig omsorg.

Bakgrunnen for dette er at jo eldre barnet blir, jo vanskeligere blir det for det å kunne akseptere at det blir flyttet fra biologiske foreldre.

Det finnes imidlertid lite forskning på hvordan det går med disse barna.

Rt 2004 s 999 gjaldt gutt på 12 år som hadde vært på henholdsvis barnehjem og fosterhjem i over to år.

Gutten hadde store atferdsproblemer, og problemene hadde ikke blitt bedre etter omsorgsovertakelsen. Gutten ga uttrykk for at han savnet mor og var opptatt av urettferdigheten begått av det offentlige. Ovenfor de sakkyndige fortalte han at han ville ta sitt liv om han ikke kom tilbake til mor, og det var frykt for at dette kunne realiseres.

Når retten vurderte guttens mening la de vekt på hans alder, men vektla også bakgrunnen for hans uttalelser. Retten mente videre at det ikke kunne utelukkes at han var under sterk påvirkning av sin mor.

Mor var lite samarbeidsvillig ovenfor barnevernet og fosterhjemmet. Ting tydet på at en eventuell tilbakeføring ville innebære at gutten ikke ville få forsvarlig omsorg. Til tross for dette mente de sakkyndige at alternativet om at gutten ble tilbakeført fremstod som ”minst ille”. Det var ”knyttet betydelig usikkerhet til morens omsorgsevne i forhold til guttens spesielle behov”, slik at det var en mulighet for at barnet ville bli tatt omsorgen for igjen. Retten håpet imidlertid at hvis et nytt omsorgsvedtak ble fattet, ville gutten ha en bedre forståelse av bakgrunnen for vedtaket slik at noen av problemene ville forminskes. Gutten ble tilbakeført til moren.

5.5 Fosterforeldrenes uttalellesrett

Det er i barnvernloven § 4-21, første ledd, tredje punktum lovfestet at fosterforeldrene skal ha anledning til å uttale seg, før et omsorgsvedtak oppheves. I dette ligger det at fosterforeldrene kan føres som vitner, eller gi en skriftlig uttalelse som følger saken.

Uttalelsene tas i så fall med som et ledd i barnevernets saksforberedelse.

I hvor stor grad retten vektlegger disse uttalelsene er uklart, men rettspraksis viser at det ikke blir nevneverdig lagt vekt på. Dette støttes av reelle hensyn. Fosterforeldrene er i svært få tilfeller fagpersoner og med tanke på deres posisjon skal det mye til for at de er helt nøytrale i sine uttalelser. Rettspraksis viser også at det relativt ofte er konflikter mellom fosterforeldrene og de biologiske foreldrene, noe som igjen kan tenkes å ha innvirkning på deres uttalelser.

6. Bruken av sakkyndige

Det er i barnevernloven ikke lovfestet en plikt for barnevernet å benytte seg av sakkyndige i sine vurderinger. Det er opp til barneverntjenesten om den vil engasjere en sakkyndig samt hva den sakkyndige skal utrede,⁷⁰ altså hvilket mandat den sakkyndige får. Fylkesnemnda/retten må i sin vurdering kombinere juss og psykologi på det som fremkommer i saken.

I samtlige av sakene jeg har gjennomgått har det blitt lagt frem minst en sakkyndig rapport, og disse utgjør ofte grunnlaget for hva fylkesnemnda/retten kommer frem til. Som oftest ber barnevernet om en sakkyndig rapport under forberedelse i sak om tilbakeføring. Barnevernet står ovenfor kompliserte spørsmål som har stor innvirkning på de berørte familienes liv.

Det er tidligere lagt frem to NOUer om sakkyndige rapporter. En fra 1995⁷¹ og en annen 2006⁷². NOU'en fra 1995 omhandlet behovet for sakkyndige rapporter og NOU'en fra 2006 om det var behov for å opprette et kontrollorgan med hensyn av kvalitetssikring av de sakkyndige rapporter.

I NOU 2006:9 kapittel 5, vises det til at det allerede i dag eksisterer en rekke tiltak som sikrer rapporten en viss kvalitet.

For det første eksisterer det et offentlig register med oversikt over de sakkyndige samt at det er opprettet et utdanningsprogram som de sakkyndige må gjennom. Registeret består av personer som har vært gjennom opplæringsprogrammet for sakkyndige. Det eksisterer også

⁷⁰ Ot.prp. nr 68 side 10

⁷¹ NOU 1995:23 Barnefagelige sakkyndige rapporter, Rolleutforming og kvalitetssikring.

⁷² NOU 2006: 9 Kvalitetssikring av sakkyndige rapporter i barnevernsaker.

en interessegruppe, FOSAP, for psykologer som tar oppdrag som sakkyndige. Formålet til gruppen er å ta opp aktuelle problemstillinger og holde seg oppdatert på kravene som stilles til dem.⁷³

I juni i år la Barne- og likestillingsdepartementet frem et forslag⁷⁴ om endringer i barnevernloven av 17. juli 1992 nr 100 om opprettelse av en Barnesakkyndig kommisjon. Endringene går først og fremst ut på at det lovfestes at barnevernet kan oppnevne sakkyndige samt at rapportene de sakkyndige legger frem skal kvalitetssikres av en Barnesakkyndig komite. Endringen fører til at alle sakkyndige rapporter, både de fra den private part samt kommunens, som legges frem for fylkesnemnda/retten skal kvalitetssikres av den Barnesakkyndige kommisjonen. Dette inkluderer rapporter som støtter beslutning om at saken ikke skal legges frem for fylkesnemnda.

Bakgrunnen for ønsket om endringer i barnevernloven er, at de avgjørelsene barnevernet tar har en svært stor innvirkning på både barnet og foreldrene. Det må derfor stilles store krav til begrunnelsen for disse avgjørelsene, og ved å kunne kvalitetssikre de sakkyndige rapportene bedres kvaliteten på avgjørelsene.

Svært ofte benytter barnevernet og domstolene seg av de sakkyndiges ekspertise, og deres uttalelser blir lagt til grunn for avgjørelsene. Utvalget la således til grunn at rapportene må kvalitetssikres på bakgrunn av at det er ” særdeles viktig at deres fagvurderinger tilføres saken og beslutningsorganene på en måte som er regulert, med kontrollerbare kvalitetskrav og ordninger som kan bidra til å trygge tilliten til anvendt kunnskap”.⁷⁵

Det er ingen statikk om viser hvor ofte det benyttes sakkyndige i barnevernsaker. Så lenge det ikke er noe lovkrav at barnevernet benytter seg av sakkyndige, vil det kunne medføre at saker hvor de sakkyndige ikke er benyttet, er kvalitetsmessig dårligere.

⁷³ NOU 2006: 9 Kvalitetssikring av sakkyndige rapporter i barnevernsaker.

⁷⁴ Ot.prp. nr. 68 (2007-2008)

⁷⁵ Ot.prp. nr. 68 (2007-2008) s 6, andre spalte.

Oppnevningen av sakkyndige kan skje på tre måter.

For det første kan den sakkyndige oppnevnes av barnevernet. Gjeldende rett i dag er at det ikke er lovfestet at barnevernet må benytte seg av sakkyndige i vurderinger om tiltak skal iverksettes.

Etter den foreslåtte lovendringen vil det fremdeles være opp til barnevernet om de vil engasjere en sakkyndig, jfr forslaget til ny § 4-3 fjerde ledd.

Videre kan sakkyndig oppnevnes av henholdsvis fylkesnemnda og retten, hvis ingen av instansene finner saken tilstrekkelig belyst.

For det tredje kan en sakkyndig oppnevnes av den private part. Ett viktig aspekt ved dette er at den sakkyndige også betales av den private part. Familier med dårlig økonomi, som oftest er de som barnevernet setter i gang tiltak ovenfor, er de som rammes hardest da de ikke har økonomi til å kunne oppnevne en sakkyndig. Et annet aspekt ved det er at det er den private parten som bestemmer hvilke dokumenter som den sakkyndige skal få tilgang til og hvem den skal få prate med.

Rettspraksis viser at i noen tilfeller har Høyesterett kommet frem til et annet resultat enn det de sakkyndige har konkludert med.

Bakgrunnen for at retten til tider kan fravike de sakkyndiges anbefalinger, er hovedsakelig at retten ser på bevisene og vurderer de annerledes enn det en psykolog eller psykiater gjør.

Tre eksempler fra rettspraksis hvor Høyesterett valgte å ikke følge de sakkyndiges anbefalinger er henholdsvis Rt 1984 s 289, Rt 1992 s 1303 og Rt 1991 s 668.

I Rt 1984 s 289 tilbakeførte Høyesterett barnet mot de sakkyndiges uttalelser. Om dette uttalte Høyesterett at den hadde betydelige motforestillinger mot å fravike de sakkyndiges vurderinger, men at ”det er nødvendig å prøve de sakkyndiges vurdering mot det omfattende bevisstoff og de synspunkter som ellers er fremkommet i saken, og ikke minst mot lovens grunnsyn på når en tilbakeføring av omsorgen skal skje.”

I Rt 1992 s 1303, gjaldt saken en snart fem år gammel gutt som hadde vært i fosterhjem i ca 2 år.

De sakkyndige mente at barnet burde plasseres i langvarig fosterhjem, men også i denne saken vurderte retten bevisene annerledes enn de sakkyndige. Retten la vekt på at ingenting tydet på at de to barna som allerede var tilbakeført ble utsatt for omsorgssvikt. Et annet moment var at de sakkyndige vurderte situasjonen slik at barnet hadde ”mangelfull tilknytning til sine biologiske foreldre”, som var påført ved foreldrenes omsorgssvikt. Retten derimot, mente den ikke hadde noe grunnlag for å hevde at gutten hadde en manglende følelsesmessig tilknytning til foreldrene. Retten bygget sine vurderinger på flere vitner som hadde observert barnet med foreldrene.

I Rt 1991 s 668 hadde barnet vært enda lengre i fosterhjem. Her ble en nå syv år gammel gutt som hadde vært i fosterhjem siden han var 8 måneder gammel tilbakeført til sine biologiske foreldre. Saken ble avsagt med dissens 4-1.

De sakkyndige kom frem til, noen under tvil, at det beste for barnet ville være fortsatt å bo hos fosterforeldrene. Retten la vekt på at det var kun en av de fire sakkyndige som klart frarådet en tilbakeføring.

Flertallet mente at den lange fosterhjemsplasseringen ikke skulle stå i veien for en tilbakeføring da mor allerede 2 ½ år etter omsorgsovertakelsen hadde ønsket barnet tilbakeført til seg. Grunnen til at det hadde tatt så lang tid å få avgjort saken skyldtes sen saksbehandling. Førstvoterende fremhevet at dette viste noe av mors sterke omsorgsvilje.

Noen ganger kommer de sakkyndige frem til ulike resultat i sine vurderinger. Hvilken av de sakkyndige rapportene som skal legges til grunn for rettens avgjørelse må i de tilfeller vurderes konkret. I Rt 1996 s 1684 kom Høyesterett frem til at barna ikke skulle tilbakeføres til sine biologiske foreldre. Saken ble avsagt i dissens, og flertallet og mindretallet baserte sine vurderinger blant annet på henholdsvis hver sin sakkyndige rapport.

Saken gjaldt tre barn på henholdsvis 11, 13 og 15 år, som hadde bodd fosterhjem i ca 4 år. De hadde blitt slått i hjemmet og far hadde muligens begått seksuelle overgrep mot dem. Sistnevnte kunne ikke bevises, men retten mente at det ”sannsynligvis ikke” ville bli gjentatt. Mor på sin side var lettere psykisk utviklingshemmet slik at det påvirket hennes

omsorgsevne. Foreldrene hadde nå omsorgen for ett barn, som de hadde fått tilbakeført til seg i 1994.

Det var oppnevnt to sakkyndige i saken. De to kom, på bakgrunn av sine vurderinger, frem til ulike resultater.

Den ene sakkyndige (A) hadde først blitt oppnevnt som sakkyndig for Høyesterett og hadde således ikke fulgt saken fra start i motsetning til den andre sakkyndige (B), som har vært involvert fra det ble spørsmål om omsorgsvedtak.

Flertallet kom allikevel frem til at vurderingen til den nylig oppnevnte sakkyndige skulle vektlegges, med følgende sitat; ”Etter min mening undervurderer (A) de problemene barna hadde ved omsorgsovertakelsen.” Videre sa retten at den sakkyndige sin ”vurdering av barnas situasjon i 1991 synes vanskelig å forene med de opplysninger som ellers foreligger i saken. Jeg finner for min del ikke å kunne slutte meg til hennes tilrådning.”

Mindretallet støttet lagmannsrettens avgjørelse om at omsorgsvedtaket skulle oppheves. Bakgrunnen for dette var at mindretallet vurderte de sakkyndiges rapporter annerledes enn det flertallet gjorde.

For det første la mindretallet vekt på at det i lagmannsretten er en umiddelbar bevisføring, til forskjell fra Høyesterett. Dette mente mindretallet medførte at lagmannsretten hadde hatt et bedre vurderingsgrunnlag enn det Høyesterett hadde.

Videre la mindretallet vekt på at den sakkyndige som flertallet baserte sin avgjørelse på var forholdsvis ny i saken, dette i motsetning til den sakkyndige som hadde fulgt saken fra omsorgsovertakelsen.

Et annet viktig moment for mindretallet var at den nylig oppnevnte sakkyndige (A), ikke hadde vurdert omsorgen til barnet som ble tilbakeført for ca 2 ½ år siden. Det var ikke noe som tydet på at barnet ikke nå fikk forsvarlig omsorg av sine foreldre, tilsynet som foreldrene hadde blitt pålagt i hjemmet hadde nå blitt ”reduert ganske vesentlig”.

En annen sak hvor Høyesterett har uttalt seg noe kritisk til de sakkyndiges vurderinger er mindretallets uttalelser i Rt 1992 s 242.

I denne saken uttalte mindretallet at de sakkyndige er for generelle i sine uttalelser og ser for lite på det konkrete barn.

Flertallet kom frem til at barnet ikke skulle tilbakeføres til sin biologiske mor, til tross for at de forholdene som var grunnen til at vedtaket ble fattet, ikke lengre var tilstede. Videre mente flertallet at det med stor sannsynlighet ville medføre alvorlige problemer for gutten om han ble tilbakeført da han hadde vært i fosterhjemmet fra han var 8 uker til han nå 3 år gammel. Flertallet la også til grunn at en tilbakeføring ville være mer problematisk for et barn som ikke hadde rukket å knytte seg til sine biologiske foreldre før det ble flyttet.

Hensynet til moren måtte derfor vike tilfordel for guttens.

Mindretallet var mer imidlertid mer kritisk til de sakkyndiges vurderinger.

De la vekt på at de sakkyndiges vurderingsgrunnlag er annerledes enn rettens, og at de sakkyndige hadde altfor generelle betraktninger. Vurderingene var i for liten grad knyttet opp mot den konkrete sak.

At det vil medføre store problemer generelt for barn å tilbakeføres til foreldre det aldri har knyttet seg til, var mindretallet enig i. Men dersom det var slik at generelle betraktninger alltid skulle legges til grunn, ville det være betydelig vanskeligere å få tilbakeført barn som var spedbarn da omsorgsovertakelsen fant sted. Mindretallet mente at dette kunne få uheldige konsekvenser for barnevernet. Tiltak ovenfor spedbarn kunne lettere fremstå som varige, og dette var spesielt uheldig i denne saken da fosterhjems plasseringen i utgangspunktet var et frivillig tiltak fra mors side. Hun hadde fra starten av forutsatt at omsorgsovertakelsen kun var midlertidig. Mindretallet pekte videre på at dette kunne minske tilliten til barnvernet blant folk.

I den Svanhild-saken⁷⁶, som jeg tidligere har vært inne på, var Lagmannsretten kritisk til de sakkyndige som var oppnevnt av mor. Fakta i saken viste at mor hadde store problemer med å forstå konsekvenser og tenke logisk i dagligdagse situasjoner. Til tross for dette mente mors prosessfullmektig i saken, og de sakkyndige som var engasjert av mor, at mor ”på alle måter var en god mor”. De sakkyndiges personlige meninger var så fremtredende i

⁷⁶ LH- 2003 - 310

saken at Lagmannsretten valgte å legge liten vekt på deres faglige vurderinger, som lagmannsretten uttalte; ” Ingen av dem har vist nødvendig avstand og profesjonalitet i saken”.

Denne saken viser at det er et behov for å kvalitetssikre de sakkyndige rapportene. Hadde alle mors sakkyndige opptrådt konstruktivt kunne de hjulpet situasjonen slik at hun ikke hadde mistet omsorgen. Men de sakkyndige opptrådte tvert i mot på lik linje med mor og vurderte ikke situasjonen ut i fra deres mandat.

De sakkyndige på begge sider støttet den parten de var oppnevnt av, det må nevnes at det ikke foreligger noe som peker i retning av at de sakkyndige oppnevnt av kommunen ikke hadde gode og sakelige vurderinger av situasjonen.

Vurderingene til de sakkyndige, oppnevnt av mor, gjorde på en måte mer skade enn godt ved at de tilla henne kvaliteter hun ikke var i besittelse av.

I Rt 1996 s 1203 gjaldt saken overprøving av et omsorgsvedtak. Barnet, en gutt på snart 8 år hadde bodd i fosterhjem i drøyt to år. Dommen ble avsagt i dissens, 3-2. De sakkyndige mente at vedtaket skulle opprettholdes, men førstvoterende kom frem til det motsatte.

Bakgrunnen for at førstvoterende var uenig med resultatet til de sakkyndige var at gutten hadde havnet i en lojalitetskonflikt, som bare kunne løses ved en tilbakeføring. Det var allikevel klart at det var ”ikke ubetydelige svakheter ved foreldrene som omsorgspersoner”. Noen av svakhetene mente førstvoterende at kunne avhjelpes med hjelpetiltak etter § 4-4, dette til tross for at faren, som var den mest ressurssterke av foreldrene, tidligere hadde hatt stor motvilje mot ulike tiltak.

Mindretallet la vekt på guttens problemer og mente at dette måtte tas i betraktning når man ”vurderer foreldrenes omsorgsevne”. Videre tolket de sakkyndiges uttalelser dit hen at foreldrenes samlede omsorgsevne hadde betydelige svakheter. Det ble også lagt vekt på foreldrenes oppførsel; som talte for å opprettholde vedtaket. Videre var det var usikkert om det ville være tilstrekkelig med hjelpetiltak for å bedre situasjonen i hjemmet.

7. De lege ferenda

7.1 Innledning

Jeg har til nå sett på hvordan rettsreglene er i dag, og skal i denne del av oppgaven vurdere tilbakeføringsregelen i barnvernloven § 4-21 med tanke på hvordan bestemmelsen bør være for å gi barn best mulig rettsstilling i forhold til de biologiske foreldrene.

Barnevernloven § 4-21, annet ledd, er allerede endret⁷⁷, blant annet for å skjerme barnet fra for mange runder i rettssystemet.

Så lenge barnet er under barnevernets omsorg og frem til en eventuell tilbakeføring er det flere bestemmelser og momenter som har en innvirkning på om barnet kan bli tilbakeført til sine biologiske foreldre.

Forslag om endringer i barnevernloven er nå ute på høring, og jeg vil gå inn på enkelte av punktene høringsnotater tar opp som forslag til endringer.

Før jeg går nærmere inn på den videre vurderingen om hvordan barnets rettsstilling kan styrkes, vil jeg se på hvordan barnevernets rolle i samfunnet kan bedres. Herunder for eksempel hva som kan gjøres for å bidra til at samarbeidet mellom de biologiske foreldrene og barnevernet blir så godt som mulig, og om kompetansen i barnevernet bør økes. Jeg vil videre se på barnevernets plikt til å følge opp barnet og de biologiske foreldrene, og hvordan barnevernets rolle her spiller inn ved tilbakeføringsspørsmålet.

⁷⁷ Bestemmelsen ble endret 9.mai 2005.

7.2 Styrke barnevernet

To viktige utgangspunkt for å få et så godt barnevern som mulig er at det bevilges mer penger fra staten til barneverntjenesten og at grunnutdanningen for de ansatte i barnevernet styrkes. Det bør derfor settes krav til obligatoriske kurs som etterutdanning for å vedlikeholde og fornye kunnskapen innen barnevern, psykologi og juss. I NOU 2000: 12 påpeker utvalget at ”treårig høyskoleutdanning anses som nødvendig, men ikke som tilstrekkelig for å inneha stillinger i barnevernet. For å styrke den formelle og reelle kompetansen, må grunnutdanningen påbygges med veiledning og målrettet videreutdanning.”⁷⁸

Barnevernet har en fremtredende dobbeltrolle, ved at det både setter i gang hjelpetiltak og at det er det organet som fremmer sak om omsorgsovertakelse. Ved å øke kompetansen og antallet medarbeidere kan muligheten større for å fange opp barn som er i faresonen med hensyn til omsorgssvikt skje på et tidligere stadium. Omsorgsovertakelse kan i da i flere tilfeller muligens avhjelpe ved at man setter inn hjelpetiltak.

Det er en mulighet for at noen flere barn kunne ha blitt tilbakeført til sine biologiske foreldre hvis dialogen med barnevernet hadde vært bedre. Noen foreldre opplever sitt forhold til barnevernet som svært anstrengt. At forholdet lett kan bli anstrengt er forståelig. Dette kan dessverre igjen gå ut over foreldrene dersom barnevernet føler at disse er lite samarbeidsvillige. Det dårlige samarbeidet kan tale mot foreldrene i spørsmålet om en tilbakeføring.

I en lagmannsrettsavgjørelse fra 2005⁷⁹ ble to barn ikke tilbakeført til sin far på grunn av deres tilknytning til fosterhjemmet og at de var følelsesmessig sårbare. Det var klart at far ville ha en god omsorgsevne for barna. Hele saken var preget at det svært anspente

⁷⁸ NOU 2000: 12 side 17, annen spalte.

⁷⁹ LA-2005-71485

forholdet mellom barnevernstjenesten og barnets far. Lagmannsretten skriver; ”det er på det rene at barneverntjenesten helt fra han (far) første gang uttalte ønske om å overta omsorgsansvaret for barna har vært negativt innstilt ovenfor A(far).” Videre uttalte retten ”etter lagmannsrettens syn viser bevisførselen i ankeforhandlingen at det ikke er saklig grunnlag for barneverntjenestens negative holdning til far.”

Problemene i samarbeidet mellom far og barnevernet var delvis skyld i den lange saksbehandlingen som medførte at barna var så lenge i fosterhjemmet at de til slutt hadde etablert en så sterk tilknytning at omsorgsvedtaket ble opprettholdt.

En god dialog kan skape en tillit mellom biologiske foreldre og barnevernet, som kan igjen bidra konstruktivt i prosessen. Dialogen kan gjøre at samarbeidet mellom foreldre og barnevernet blir bedre, og foreldrene således i større grad kan forstå bakgrunnen for omsorgsovertakelsen, og dermed bli mer mottagelige for hjelp.

7.3 Bruk av biologiske familie

I Befringutvalgets⁸⁰ vurdering av barnevernet i Norge ble det oppfordret til større bruk av ressursene i omgivelsene til familiene som kan rammes av vedtak om omsorgsovertakelse, dette ble forslått lov- eller forskriftsfestet.⁸¹

Utvalget oppfordret barnevernet til å bli flinkere til å nyttiggjøre seg de positive kreftene i nærmiljøet som i enkelte tilfeller kan hjelpe til. Det kan også være lettere for de biologiske foreldrene hvis det er nære familiemedlemmer som avlaster dem i den tøffe perioden. Det er med andre ord viktig at barnevernet kommer inn i familien på et så tidlig tidspunkt som mulig, og samtidig klarer å utnytte de positive ressursene som er i familien.

⁸⁰ NOU 2000:12

⁸¹ NOU 2000: 12 s 15 andre spalte.

Det er betenkelig at besteforeldre og foreldres søsken ikke benyttes som fosterfamilier i større grad, der det er mulig, enn det som er vanlig i dag. Av de sakene jeg har gått gjennom, fant jeg kun en sak hvor barnet var plassert hos en slektning.

En større bruk av familie som fosterfamilie kan gjøre omsorgsovertakelse og eventuelt en senere tilbakeføring lettere for alle de involverte. Skulle omsorgsovertakelsen bli langvarig vil de biologiske båndene ikke svekkes i så stor grad som det er tilfelle i dag.

Ved plassering hos familie kan barnet oppleve en større trygghet enn det ville ha gjort hos en fremmed fosterfamilie.

På den annen side oppstår det ofte problemer mellom fosterfamilien og de biologiske foreldre. Hvis fosterfamilien også er i nær familie med de biologiske foreldrene kan situasjonen forverre seg ved at enda flere familiebånd brytes. For barn innebærer det å ikke ha en fast base fra starten av enda en usikkerhet, og denne usikkerheten kan bli forsterket med muligheten for stadige flyttinger mellom fosterfamilier.

Barn kan ha vanskeligheter med å knytte seg til de nye omsorgspersonene, ved at det vet at plasseringen kun vil være for en periode av livet. Fosterforeldrene kan også ha tilsvarende opplevelser slik at de kan være redde for å knytte seg til barnet i for stor grad, når de fra starten av vet at oppholdet når som helst kan ta slutt.

Ved plassering i barnets familie kan barnet få beholde flere av de verdiene som foreldrene ville ha gitt dem, dette spesielt der familien ikke er etnisk norsk eller har en annen trosretning. Det er desstuen viktig for barnet å vite hvor det kommer fra, selv om foreldrene aldri vil komme i den situasjonen at de kan ta vare på barna på en forvarlig måte. Det kan være betryggende, både for barnet og for foreldrene å vite at barna blir tatt hånd om av noen de kan knytte sterke bånd med uten at de biologiske bånd brytes.

Det er viktig at barneverntjenesten har nok tid og ressurser til å finne en så god plassering som mulig når det fremmes sak om omsorgsovertakelse.

Et eksempel fra rettspraksis som viser at det kan være vanskelig for barnevernet og finne en god plassering for barnet rett etter omsorgsovertakelse er Rt 2005 s 624. I denne saken hadde en pike som nå var 13 ½ år bodd på institusjon siden omsorgsovertakelsen i 2002, og det var enda ikke klargjort noe fosterhjem til henne. At det fremdeles ikke var ordnet et fosterhjem til piken ble ikke lagt vekt på av Høyesterett, men saken viser at det ikke alltid er en tilfredsstillende plassering på plass ved omsorgsovertakelsen.

De to dommene jeg tidligere har vært inne på hvor det var lagt vekt på fosterhjemssituasjonens stabilitet var fra henholdsvis 1995 og 1997.⁸² I begge sakene ble barnet tilbakeført til sine biologiske foreldre, ett av momentene var da den usikre fosterhjemsituasjonen barnet var i.

I høringsnotatet fra departementet er det imidlertid foreslått at ”dersom det er svakheter ved den omsorgssituasjonen barnet befinner seg i etter omsorgsovertakelsen, dvs i fosterhjemmet eller i institusjon, må dette ikke brukes som grunn til å tilbakeføre barnet til en uforsvarlig omsorgssituasjon hos foreldrene.”

Retten tilbakefører ikke barn til sine biologiske foreldre i tilfeller hvor det er helt klart at de ikke kan gi barnet forsvarlig omsorg, men etter min mening er det grunn til å ha et mildere beviskrav med hensyn til om foreldrene kan gi barnet forsvarlig omsorg i de tilfeller hvor barnevernstjenesten heller ikke har vært i stand til å gi barnet et tilfredsstillende alternativ til hjemmet.⁸³

Det er ikke selve omsorgsovertakelsen som i seg selv kan bidra til å gi barnet forsvarlig omsorg og dekke de behovene barnet har, det er tilbudet som barnet får etter omsorgsovertakelsen som er det avgjørende. Det bør ikke kunne stilles mildere krav til hva barnet trenger etter omsorgsovertakelsen enn det kreves at det får hos sine biologiske foreldre.

⁸² Kapittel 5.3.2 ”fosterhjemsituasjonen.” side 37 og 38.

⁸³ Kommer inn på departementets forslag til beviskravet med hensyn til forsvarlig omsorg i min avslutning.

7.5 Barnevernets plikt til å følge opp vedtak etter § 4-16

Det er i barnevernloven § 4-16 lovfestet at barnevernet har plikt til å følge opp både barnet og foreldrene etter at det er truffet vedtak om omsorgsovertakelse. Barnevernet skal følge opp så lenge vedtaket består.

Ved en lovendring i 2005 ble bestemmelsen noe endret, slik at pliktene bestemmelsen pålegger barnevernet nå kommer enda tydeligere frem. Det er nå slått fast at barnevernet ”skal kort tid etter omsorgsovertakelsen kontakte foreldrene med tilbud om veiledning og oppfølging.”

Bakgrunnen for lovfestingen av barnevernets plikt til oppfølging er blant annet at barnevernet skal kontinuerlig følge opp foreldrene for å vurdere om de kan gi barnet den omsorgen det trenger.

Det er svært viktig med hensyn til en mulig tilbakeføring at barnevernet følger opp denne bestemmelsen. Ved en for dårlig oppfølging, kan fosterhjems plasseringen bli så langvarig at barnet utvikler en så sterk tilknytning til fosterhjemmet at plasseringen må bli permanent for å unngå at barnet får alvorlig problemer.

Ved en kontinuerlig oppfølging vil barnevernet også se om samværet mellom barnet og foreldrene kan økes. I en lagmannsrettsdom fra 2005 ble barnet tilbakeført til sin biologiske mor. Retten påpekte imidlertid at barnevernet oppfølgingen av moren etter omsorgsovertakelsen, syntes å ”være noe mangelfull.” Moren hadde hatt en ”ubestridt, positiv utvikling”, men hadde ikke fått innvilget mer samvær med barnet. Dette til tross for at fosterhjemmet var innvilget et avlastningshjem til barnet.⁸⁴

I mange tilfeller er forholdet mellom biologiske foreldre og barnevernet svært anstrengt på grunn av omsorgsovertakelsen, og det er da viktig at barnevernet sørger for at foreldrene kommer i kontakt med andre som kan gi dem den nødvendige hjelpen.

⁸⁴ LA-2005-180887.

Foreldrene i barnevernsaker er ofte ”ressurssvake” familier. Hvilke plikter barnevernet har etter § 4-16 vil jeg tro at mange av de berørte familiene ikke er klar over. Det er derfor viktig at barnevernet ved omsorgsovertakelse informerer familien om hvilke rettigheter de har.

Oppfølgingen er en viktig del av omsorgsvedtaket, uavhengig av om det er en midlertidig eller langvarig plassering.

Barnet vil som følge av omsorgsvedtaket få den hjelpen det trenger for å avhjelpe eventuelle problemene det har. Det er derfor viktig at foreldrene også mottar nødvendig hjelp.

Det bør også være et krav til barnevernet at den oppfølgingen de har gjort etter omsorgsovertakelsen kan dokumenteres som et ledd i saksbehandlingen.

I de saker hvor det er spørsmål om tilbakeføring vil fylkesnemnda/retten i så fall lettere kunne se om barnvernet her fulgt opp sine plikter etter § 4-16 og hvordan familien har respondert på denne hjelpen.

7.6 Samvær i forhold til tilbakeføring

Ved omsorgsovertakelse fastsetter fylkesnemnda et minimumssamvær mellom barnet og de biologiske foreldrene, jfr barnevernloven § 4-19. Barnevernet skal kontinuerlig vurdere hvordan samværet mellom foreldre og barn fungerer, slik at samværet eventuelt kan utvides eller reduseres.⁸⁵

Det er således også viktig, med hensyn til samværet, at barnevernet følger opp familien og barnet etter § 4-16.

⁸⁵ Skal samværet mellom biologiske foreldre og barnet reduseres, må ny sak fremmes ovenfor fylkesnemnda.

Samværet under omsorgsovertakelsen er ofte en viktig faktor når retten vurderer om barnet kan tilbakeføres til de biologiske foreldrene. Retten ser på omfanget av samværet, og har det vært betydelig samvær mellom foreldre og barn, øker dette muligheten for at barnet kan tilbakeføres til forelderen uten at barnet skal få alvorlige problemer.

Samvær mellom foreldre og barn er spesielt viktig i saker som involverer små barn som ved omsorgsovertakelsen enda ikke har rukket å utvikle en tilknytning til sine biologiske foreldre.

Lite samvær mellom biologiske foreldre og svært små barn/babyer, vil nesten utelukkende medføre at barnet utvikler en så sterk tilknytning til sine fosterforeldre at en tilbakeføring vil være tilnærmet umulig å gjennomføre. De sakkyndige for Høyesterett la i Rt 1995 s 475 til grunn at en tilbakeføring til den biologiske moren ville ha ”tilnærmet samme kvalitet som å ta hvilket som helst barn og flytte det til ukjente mennesker.”

Uansett alder er det viktig, hvis det er grunnlag for det, at samværet over tid blir regulert. Hvis barnevernet derimot ikke har fulgt familien opp i tilstrekkelig grad, og dermed ikke regulert samværet proporsjonalt med foreldrenes utvikling, kan dette således redusere muligheten for en tilbakeføring.

Et annet moment som samværet kan belyse, er hvordan samværet mellom foreldre og barn har fungerer. Herunder siktes det til samvær under tilsyn og barnets reaksjoner, både før, under og etter samvær.

Samværet er en av få muligheter barnevernet har til å se hvordan samspillet mellom foreldre og barn er. Ved samværet er gjerne en tilsynsperson til stede for å observere, men samværet kan også bli vurdert av en sakkyndig som ledd i utredningen.

Problemet ved de samvær der det er tilsyn, er at tilsynspersonen/den sakkyndige skaper en noe unaturlig stemning ved sin tilstedeværelse. At samspillet kan fremstå som noe anspent er for min del lett å se. Dette er personer som har allerede har mistet omsorgen sin for sine

barn fordi fylkesnemnda/retten ansett dem ikke for å være ”skikket”, dermed blir ethvert samvær en tilnærmet eksamen hvor foreldrene konstant må bevise at de har tilstrekkelig omsorgsevne.

Selv om foreldrene kan oppleve tilsynet som problematisk er det viktig å fremheve at tilsynet er av hensynet til barnet, og det er klart at foreldrene må prøve å skape en mest mulig virkelighetsnær situasjon. Alternativet, i saker hvor tilsyn er nødvendig, er ofte at samvær utelukkes helt.

Det bør imidlertid kunne gjøres en del tiltak for at samværene kan få den tiltenkte positive effekten for barnet. En god dialog mellom barnevernet/tilsynspersonen og de biologiske foreldrene kan bidra til å gjøre situasjonen mindre anspent.

Det er også viktig at fosterforeldrene bidrar til at samværet blir en positiv opplevelse for barnet. I flere dommer kommer det frem at det eksisterer et konfliktforhold mellom fosterforeldrene og de biologiske foreldrene.⁸⁶ Dette er ovenfor barnet lite hensiktsmessig, og fører lett til at barnet kommer i en lojalitetskonflikt.

7.7 Barnets mening i forhold til en tilbakeføring.

Det er ofte vanskelig for retten å kunne vurdere barnets mening med hensyn til tilbakeføring.

Bakgrunnen for dette er lojalitetskonflikten barnet kan føle at det er fanget i, mellom de biologiske foreldre og fosterforeldrene. For barnet er det å uttale seg om det skal bli værende i fosterhjemmet eller tilbakeføres, et enormt ansvar. Dette kan i seg selv innebære en stor påkjenning for barnet. Spesielt vil et valg om å bli værende i fosterhjemmet kunne bli svært tungt for barnet når det i voksen alder ser konsekvensene av sitt valg.

⁸⁶ Dette var tilfelle i blant annet Rt 1989 s 520, Rt 1984 s 289

Barnets mening er kun et moment i helhetsvurderingen som fylkesnemnda/retten foretar, og skal således uansett ikke være avgjørende. Det er allikevel viktig å poengtere at en avgjørelse utelukkende basert på barnets mening ofte ville gått på bekostning av hensynet til barnets beste. Bakgrunnen for dette er at for barnet å nærmest velge bort sine biologiske foreldre er et for stort ansvar.

I Rt 1984 s 289 valgte retten imidlertid å ikke legge vekt på at barnet hadde uttalt at det ville bli hos sine fosterforeldre. I denne saken hadde fosterforeldrene sagt til barnet at han skulle bli i fosterhjemmet ”uten noen tidsbegrensning”, samtidig som moren hadde valgt å ikke ta dette opp med barnet for å verne ham. Retten mente at i dette tilfellet tydet mye på at barnets mening ikke var ”en overveid og selvstendig beslutning.”

Hvis barnet ikke har en klar mening, kan signalene det sender ut gjennom kroppsspråket og tvetydige uttalelser igjen tolkes i en hvilken som helst retning. Videre blir barnets mening nedfelt i dommen, slik at alle kan lese den.⁸⁷

Dette kan etter min mening være noe uheldig. Hvis barnet har en mening bør det sees på om det er til barnets beste at den kommer frem av dommen. Barnet kan for eksempel havne i en konflikt med sine foreldre hvis det har uttalt at det vil bli værende i fosterhjemmet. Det ideelle ville vært om barnets mening var noe som ikke kom klart frem av dommen, slik at det også her kan skjermes fra konflikten.

7.8 Bruken av sakkyndige med hensyn til tilbakeføring.

Barnevernet har, som nevnt, en vanskelig dobbeltrolle ved at de i utgangspunktet setter i gang hjelpetiltak, samt at det kan foreslå vedtak om omsorgsovertakelse.

Utvalget mener at denne dobbeltrollen kan reduseres hvis avgjørelsen om det skal foreslås tvangstiltak i større grad legges på den sakkyndige. For å forhindre at den sakkyndige blir

⁸⁷ Trude Haugli, Til barnets beste. 2004

ansett for å være inhabil av familien ved sin nære kontakt med barnevernet, skal den enkelte rapport gjennomgå ”en konkret kvalitetssikring.”

Det er som tidligere nevnt, nå vært ute på høring om det skal opprettes en barnesakkyndig kommisjon for å kvalitetssikre rapportene. De aller fleste støttet opprettelsen av en barnesakkyndig kommisjon, helt eller delvis.

Om en nøytral kommisjon vurderer rapportene kan dette bidra til at familiene til en viss grad får større tillit til barneverntjenesten. Det er blant mange familier en oppfatning at mange sakkyndige er ”lojale” mot barneverntjenesten som den er oppnevnt av. Dette synet kan muligens bedres ved opprettelsen av en kommisjon.

Da det ikke er en lovfestet plikt til å oppnevne en sakkyndig i den enkelte sak, kan det være grunnlag for å tro at rettsikkerhetene til de barna i saker hvor det ikke oppnevnes sakkyndig er svekket. Da bli avgjørelsene i større grad basert på den enkelte barnevernansattes kompetanse. Det er derfor svært viktig at departementet, ved opprettelse av kommisjonen ikke ”glemmer” å gi barnevernet større ressurser, samt gi barnevernansatte mulighet til å ta kurs for å jevnlig opprettholde sin kompetanse.

Behovet for kommisjonen er imidlertid til stede. Som vist av rettspraksis legger Høyesterett stor vekt på de sakkyndiges avgjørelser, og en kommisjon kan i teorien bedre kvaliteten på vurderingene.

Et eksempel på at de sakkyndige rapporter kan være av varierende kvalitet kan illustreres ved en sak som var i media for en tid side. I denne saken ga psykiateren i 2004 en sakkyndig vurdering i en barnevernsak som gjaldt sønnen til noen venner av han.

Psykiateren konkluderte med at faren kunne ha omsorgen for barnet på 18 måneder. Han unnlot videre i sin rapport å gå inn på at mannen hadde utsatt barnets avdøde mor for grov vold og hadde selv rus problemer.⁸⁸

⁸⁸ Artikkel hentet fra Dagens Næringsliv. www.dn.no Psykiateren ble senere dømt for å ha tatt seg betalt for å skrive falske sakkyndige rapporter.

8. Avslutning.

I oppgaven har jeg til nå sett på hvordan barnevernloven sikrer barnets rettsstilling.

Som tidligere nevnt er forslag til endringer i barnevernloven nå ute på høring.

Departementet har i høringsnotatet blant annet fremmet forslag om at bruken av adopsjon som barneverntiltak bør økes.

I forslaget er det også foreslått endringer i beviskravet i § 4-21, første punktum, første ledd.

Departementet har kommet frem til at det er for stor usikkerhet med hensyn til hvilket sannsynlighetskrav man skal kunne kreve for å avgjøre om foreldrene kan gi barnet forsvarlig omsorg. Departementet ønsker således å presisere beviskravet. Forslaget går ut på at beviskravet skal stille strengere krav ”til den vurdering som skal foretas enn en alminnelig sannsynlighetsovervekt.” Det er foreslått at § 4-21 skal lyde: ”Fylkesnemnda skal oppheve et vedtak om omsorgsovertakelse når *det ikke er reell tvil om at foreldrene kan gi barnet forsvarlig omsorg.*”

Jeg har ikke funnet svar fra noen av høringsinstansene, men forslagene tyder på at hvis de blir vedtatt vil det bli vanskeligere å få tilbakeført barn. Forslagene sammenholdt med 12 måneders regelen i § 4-21, annet ledd og de begrensede ankemulighetene man nå har etter tvisteloven § 36-10 (3), vil medføre at det er spesielt vanskelig å få tilbakeført små barn.

På bakgrunn av dette er det enda viktigere at barnevernet kontinuerlig følger opp foreldrene, jfr § 4-16. Bare på den måten kan barnevernet få gitt de den hjelpen de trenger slik at de kan gi barnet forsvarlig omsorg.

Hvis ikke foreldrene blir fulgt opp, kan barnet svært fort ende i en varig fosterhjemssituasjon eller bli adoptert, fordi det da ikke er avdekket at foreldrene kan gi barnet forsvarlig omsorg. Det kan ikke sies å være i barnets interesse. Det blir spennende å se hva utfallet av høringsnotatet blir.

9. Litteraturliste.

Bøker

Sandberg Kirsten, *Tilbakeføring av barn etter omsorgsovertakelse*. 1 utgave 2003.

Lindboe Knut, *Barnevernrett*, 4. utgave. 2003

Lindboe Knut, *Barnevernrett*, 5. utgave. 2008

Ofstad, Skar: *Barnevernloven med kommentarer*, 4. utgave 2004.

Havik, Hassel og Paulsson: "*Hjem igjen?*": en analyse av fylkesnemndas vedtak etter barnevernlovens § 4-21. 2003

Tjomsland, Steinar *Omsorgsovertakelse – hovedprinsipper og synspunkter*. 2003.

Publisert i Tjomsland (red.): *Barnevern og omsorgsovertakelse*, 2 utgave., 2003, side 11.

Artikler

Lindboe Knut, *Samvær etter omsorgsovertakelse*, 2006 – BVpraxis nr 2. 2006 s 16

Lindboe Knut, "*Barnevernets rettshistorie i Norge.*" BVpraxis nr 3, 2006 s 15.

Sandberg Kirsten, *Naturens orden- til barnets beste?* Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål, Publisert på idunn.no

Larsen, Mette Yvonne, "*Overprøvingsadgangen i barnevernsaker- til skade for barna?*" Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål, (FAB nr 1, 2005 s 3)

Haugli Trude, 2004, "*Til barnets beste.*"

Søvig Karl Harald, 2008, *Overordnede rettslige normer- hvilke skranker setter menneskerettighetene?* Publisert i NOU 2008: 9: Med barnet i fokus.

Convention on the Rights of the Child, CRC/C/15/Add.263 21.september 2005

"Behandling av Norges tredje rapport til FN om oppfølging av barnekonvensjonen"-
funnet på www.regjeringen.no

”Behandlingen av Norges fjerde rapport til FN om oppfølging av barnekonvensjonen.” – funnet på www.regjeringen.no

”Ikke verdt papiret den er skrevet på”, Dagens Næringsliv; publisert 03.11.05:

<http://www.dn.no/forsiden/politikkSamfunn/article632532.ece>

”Barnevernet 2007”, statistisk sentralbyrå, www.ssb.no

Forarbeider og etterarbeider

Barnevernloven med kommentarer, Gyldendals rettsdata februar 2008-09-11

NOU 2006: 9 Kvalitetssikring av sakkyndige rapporter i barnevernsaker.

NOU 2005: 9 Ressursbruk og rettssikkerhet i fylkesnemnda for sosiale saker.

NOU 2000: 12 Barnevernet i Norge

NOU 1995: 23 Barnefaglige sakkyndige rapporter, Rolleutforming og kvalitetssikring.

NOU 1985: 18 Lov om sosiale tjenester m.v

St. meld. Nr 40 (2001-2002) Om barne- og ungdomsarbeidet.

Ot. Prp. Nr 44 (1991-92) side 55; Barne- og familiedepartementets lovforslag

Ot.prp. nr 45 (2002-2003): Om lov om endring i menneskerettsloven m.v (innarbeiding av barnekonvensjonen i norsk lov).

Ot.prp. nr 64 (2004- 2005) Om lov endringer i lov 17. juli 1992 nr 100 om barneverntjenester og lov 13. desember 1993 nr 81 om sosiale tjenester (sosialtjenesteloven) m.v

Ot.prp. nr 68 2007-2008: Om lov om endringer i lov 17. juli 1992 nr 100 om barnverntjenester mv. (Barnesakkyndig kommisjon)

Ot.prp. nr 76 (2005-2006) Om lov om endringer i barnevernloven og sosialtjenesteloven m.v (saksbehandlingsregler for fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker m.v)

Høringsnotat fra Barne- og likestillingsdepartementet, 23. oktober 2008- Forslag til endringer i lov 17.juli 1992 nr 100 om barneverntjenester. (barnevernloven)

Rettspraksis

Case of Johansen v Norway- 07.08.1996

Case of K and T v Finland-12.07.2001 (storkammer)

Rt 2006 s 1308

Rt 2004 s 1683

Rt 2004 s 999

Rt 2001 s 321

Rt 1999 s 1183

Rt 1999 s 547

Rt 1997 s 170

Rt 1996 s 1684

Rt 1996 s 1203

Rt 1995 s 479

Rt 1995 s 447

Rt 1992 s 1303

Rt 1992 s 306

Rt 1992 s 242

Rt 1991 s 668

Rt 1989 s 520

Rt 1987 s 805

Rt 1985 s 344

Rt 1984 s 289

Rt 1984 s 77

LB-2007-149920

LA-2005-180887

LA-2005-71485

LG-2004-31048

LF-2004-12815

LH-2003-310

FNV- 2008-13-OPP

